

Özgür Düşün

Aylık Gençlik Dergisi Yıl:1 Sayı:6 Ekim 2002 1.500.000 TL

**Yeni Öğretim Yılı
İnsanım Diyebilmek
İslam İdeolojisi**

**Özgür ve Tutsak
Medya ve Kadın
George Thomson**

Yeni bir öğretim yılına giriyoruz. Bu öğretim yılında, diğerlerinden farklı olarak; gençliğin demokratik hareketini yükseltecek, takvimsel eylemlilikleri aşan bir bilinç oluşturulmalıdır. Özgür Düşün bunun için sağlam bir zemindir ve her türlü katkıya açıktır.

Bu sayımızda yeni öğretim yılında öğrencileri bekleyen sorunlara değindik. Onun yanında, insan sorununu konu alan yazımızı ve geçen sayımızda ilk bölümünü yayınladığımız İslam ideolojisini konu alan yazının devamını sunuyoruz. Ecevit'in dilinden düşürmediği köy-kent projesini ele alan yazımız ve 'Medya ve Kadın' isimli çalışmayı da beğenilerinize sunuyoruz. Mücadele tarihinden köşemizin bu ayki konuğu ise, yirminci yüzyılın önemli düşünürlerinden George Thomson. Diğer yazılarımız arasında Muzaffer Oruçoğlu'nun Çıplak ve Özgür romanının eleştirisi ve Sabahattin Ali ustadan bir öykü var.

Bu sayımızı ilgiyle okuyacağınızı umarak, her türlü ürüne açık olduğumuzu hatırlatıp tüm okur-yazarlarımızı selamlıyoruz. Kasım ayında görüşmek dileğiyle.

Günlü Umuda Ayarlayalım	-1-
İnsanım Diyebilmek	-6-
Türkiye Manzaranı	-10-
İslam İdeolojisi -II-	-11-
Şiir (Tutsak)	-20-
Ecevitin Köy-Kent aldatmacası ve...	-21-
Üniversitelerde Çalışma Tarzı Üzerine	-26-
Medya ve Kadın	-29-
Özgür ve Tutsak	-32-
Öykü (Köpek)	-37-
Şiir (Hesabındayız)	-42-
Mücadele Tarihinden	-43-
(George Thomson)	

ABONE OL - ABONE BUL

OKU - OKUT!

Yurtiçi Abonelik
6 Aylık: 9.000.000 TL
12 Aylık: 18.000.000 TL

Yurtdışı Abonelik
6 Aylık: 35 Euro
12 Aylık: 70 Euro

BÜROLAR

ADANA: Kuruköprü Mah. Melekimez Çarşısı 10 Sok. No:21 Tel-Fax: (0322) 352 67 20

ANKARA: Kınır Sok. 14/26 Kazlıy/Ankara Tel-Fax: (0312) 425 79 59

İZMİR: 853. Sok. Bilen İhanı No: 27 Kat: 6/810 Konak/İzmir Tel-Fax: (0232) 445 86 22

KARTAL: Atatürk Bulvarı Dr. Sait Ahmet Sk. Karlağ İhanı No:225 Tel-Fax: (0216) 389 56 07

MERSİN: Bahçe mah. 111. sok. Emine Kara İhanı No: 28 Kat:7

ATINA: Káladromou 31 Eserhía 06 80 Atina/Yunanistan Tel-Fax: (0030) 10 381 45 38

YD TEMSİLCİLİĞİ: KYOTO STR. 19 50670 Köln/DEUTSCHLAND

Tel/Fax: (00 49) 221 130 13 68 E-mail Adresi: devrimcidemokrasyyundisi@hotmail.com

Özgür Düşün Hesap Numarası: Ümit Sidiğin

Yapı Kredi İstanbul Şehzadebağ Şb. No: 002682-7 İş Bankası İstanbul/Aksaray Şb. No: 10021159324

Özgür Düşün

E-mail: ozgurduşundergisi@hotmail.com

KARDELEN BASIM - YAYIM REKLAM

GÖSTERİ ORGANİZASYON LTD. ŞTİ.

Sahibi ve Yazışmaları Müdürü: Mahir ZENGİN

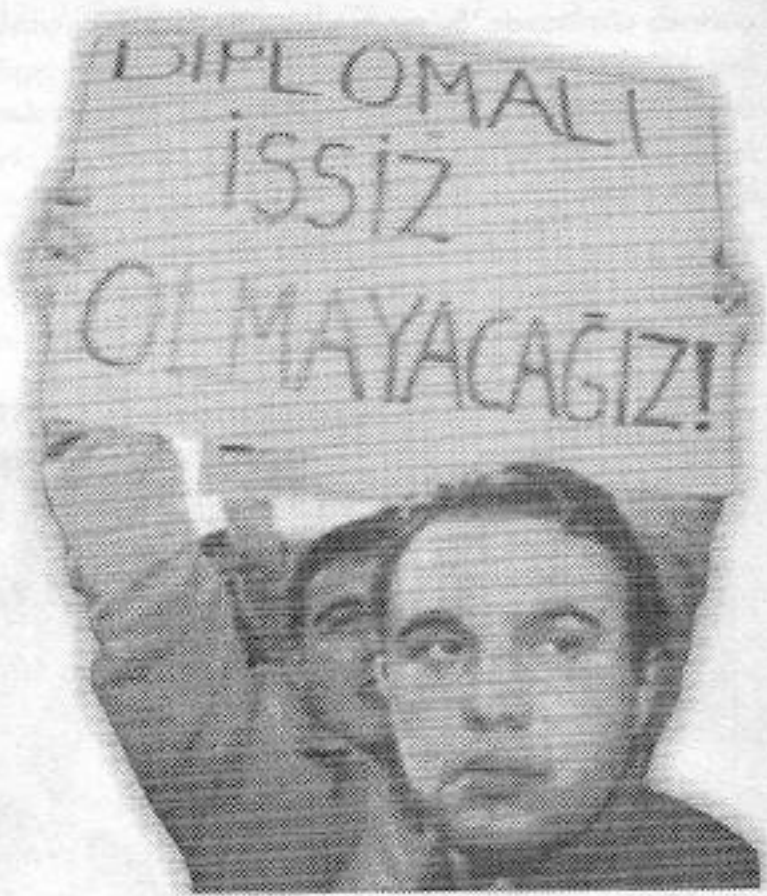
Yönetim Yeri: Atatürk Bulvarı Emlak Bankası

Apt. C Blok No: 142 Kat: 6 Daire: 24 Aksaray/İst

Tel: (0212) 520 54 42 - Faks: (0212) 520 53 93

Dizgi: Kardelen Yayımcılık Baskı: Serter

Günü Umuda Ayarlayalım

Geleceğin kazanma adına yeniden yollara düştü öğrenci gençlik.

Her yeni dönem daha da çoğalan sorunlarla bir eğitim-öğretim dönemi de başladı. Kendisine iyi bir gelecek sağlamak umudu ve hayaliyle bu döneme merhaba diyenler fazlaca süre geçmeden hayallerinin ve umutlarının yitip gitmesine yine tanıklık edeceklerdir. Aslında hayallerimizin ve umutlarımızın yitip gitmesine sebep olan durum, o dönemler bizler farkında olmasak da ilköğretimden itibaren kendisini hissettirir. Çünkü yetersiz dersliklere ve öğretmen kadrosuna sahip okullarda okuma-yazma öğrenme çabaları; devletin, toplumdaki bireylerin en temel hakların-

dan biri olan eğitim hakkına saldırıları neticesinde, öğrenciler açısından bir işkenceye dönüşür.

2002-2003 eğitim-öğretim amfilerin, öğretmen ve öğretim üyeleri sayısının, okullaşma oranlarının yetersizliği, devletin eğitime ayırdığı bütçenin azlığı yetkili ve ilgililer tarafından dile getirildi.

Bu yazıda, gençliğin eğitim-öğretimde yaşadığı sorunlara değineceğimizden lise ve üniversitelerde gençliğin karşılaştığı sorunlar ve bunların çözümüne dair açıklamalar yer alacaktır.

Şu an itibarıyla liseli gençliğin eğitim-öğretim döneminde karşılaştığı sorunlar; kayıtlarda fahiş miktarda 'bağış' adı altında alınan kayıt paraları -öyle ki süper

liselerde alınan kayıt parası iki milyarı aşmış durumdadır-, meslek liselerinden yüksekokullara sınavsız geçişte yüzbinlerce gencin dışında kalması ve kendilerine ucuz kalifiye işgücü elemanı misyonu biçilmesi ÖSS'de beşyüzbinin üzerinde gencin 105 puanının altında puan alması, yine ikibinden fazla lise birincisinin üniversitelerde herhangi bir bölüme yerleştirilmemesi, **Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK)** tarafından Orta Öğretim Başarı Puanı'nın, ÖSS Yerleştirme Puanı hesaplamasındaki ağırlığının artırılması, **YÖK**'ün devlete karşı 'suc' işleyenlerin ÖSS'ye girme olanaklarının ortadan kaldırılmasını **Milli Eğitim Bakanlığı**'ndan (MEB) istemesi, dersane ücretlerinin %60

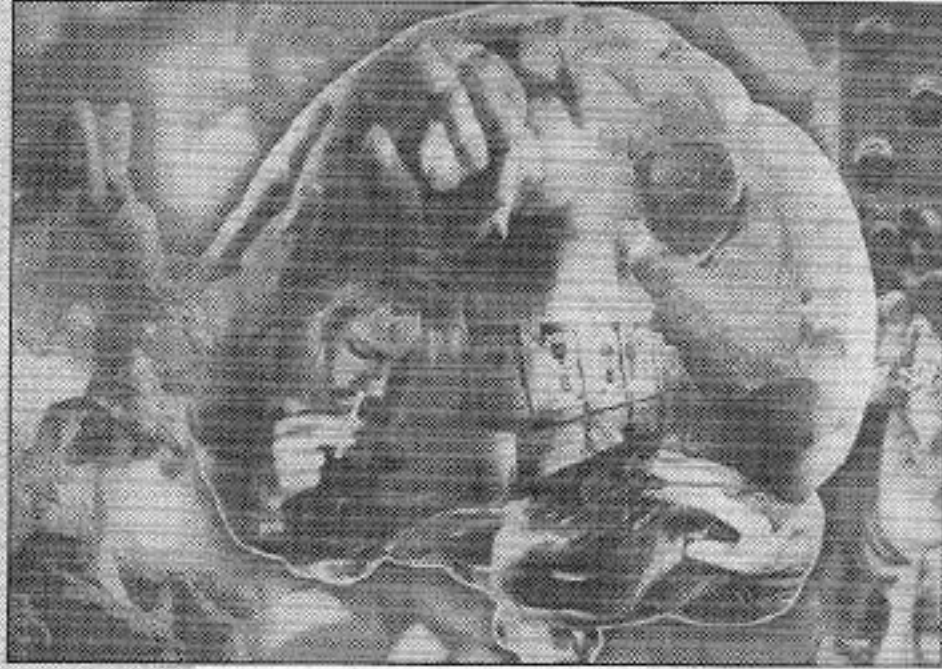
oranında artırılmasıdır. Bu sorunların kaynağına bakacak olursak, devletin kamu hizmeti olan eğitim hizmetini yarı kurumsal niteliğe dönüştürmek, hakkını arayan bireylerin veya demokratik bir eğitim mücadelesi yürütenlerin eğitim haklarını ellerinden almak düşüncesi

len eğitimin niteliği de ortada! Halbuki, **KDV** daha ilk uygulandığı günden beri, bunun topluma yolu, su, elektrik, hastahane okul... vs. hizmet olarak geri döneceği söyleniyordu. Bu tutum, soygunculuk düşüncesi ve pratiğinin sonucudur.

Öğretmen yetersizliğinin kay-

sızlığını bahane ederek hiç denecek kadar miktarda ödenek ayırırken, özel okullardan alması gereken vergiyi kaldırarak eğitimi tamamen para karşılığında alınıp satılan bir hizmete dönüştürme niyetinde sahip olduğunu ifade etmektedir. Bir yönüyle böylesi uygulamalarıyla, devlet okullarında verilen eğitimin niteliğinin düşük olmasından kaynaklı olarak halk gençliğinin yüksek öğrenim hakkı elinden alınırken bir yönüyle de eğitimde fırsat eşitsizliğinin daha da büyümesine devlet aracı olmaktadır. 2002 ÖSS'de kolej, fen liseleri ve Anadolu liselerinin 'başarı'lı olmaları bunları açıklamaya yeterlidir.

Üniversiteli gençliğin durumunun da çok iç açıcı olmadığı bilinmektedir. Devletin, üniversitelere biçtiği, kendi politikalarının onaylayıcısı ve uygulayıcısı olması rolünü biçme düzeyini 12 Eylül 1980 faşist darbesi ile artırması, üniversitelerin şu an içinde bulunduğu niteliğinin iyice düşmesinide beraberinde getirmiştir. 12 Eylül'ün ürünü olan YÖK aracılığıyla, hakim sınıflar, üniversiteleri adım adım sermayenin emrine sokarak günümüzde bilginin metalastığı, Teknokent projeleri ve Araştırma-Geliştirme (AR-GE) ünitelerinin faaliyetleri

yatmaktadır. Ayrıca devlet, kayıtlar esnasında 'bağış' adı altında para talep etmesi ile gaspçı bir niteliğe bürünmüştür. Çünkü, kamu hizmetlerini yerine getirmekle yükümlü olan devlet bu hizmetleri yürütmek için toplumdaki bireylerden ve kurumlardan vergiler alır. Bu da yetmiyor **Katma Değer Vergisi** (KDV), Eğitime Katkı Payı adı altında ek vergiler alıyor. Bunlar da yetmezmiş gibi okula kayıta okulun giderlerini temin etmede 'bağış' adı altında kayıt paraları alınıyor. Bunca ödeneğe rağmen veri-

nağına bakacak olursak binlerce fen-edebiyat mezunu öğretmen olma istemiyle yetkili kuruma başvururken, bu istem yetkililerce reddedilmektedir. Böylelikle varolan öğretmen açığı bir türlü kapanmamaktadır. Devletin böyle davranmasının amacı, fen-edebiyat fakültelerinden mezun olanları daha düşük ücretle ve hiçbir hakka sahip olmadan sözleşmeli personel olarak çalıştırmak istemesidir. Devlet böylece, taşeron bir firma işlevini de yürütmüş olmaktadır. Devlet, devlet okullarına, bütçenin olanak-

ların durumunun da çok iç açıcı olmadığı bilinmektedir. Devletin, üniversitelere biçtiği, kendi politikalarının onaylayıcısı ve uygulayıcısı olması rolünü biçme düzeyini 12 Eylül 1980 faşist darbesi ile artırması, üniversitelerin şu an içinde bulunduğu niteliğinin iyice düşmesinide beraberinde getirmiştir. 12 Eylül'ün ürünü olan YÖK aracılığıyla, hakim sınıflar, üniversiteleri adım adım sermayenin emrine sokarak günümüzde bilginin metalastığı, Teknokent projeleri ve Araştırma-Geliştirme (AR-GE) ünitelerinin faaliyetleri

ile üniversite-sanayi işbirliği adı altında üniversitelerin sermaye için çalışan birer kurum haline gelmelerinin başmimar olmuşlardır. Bunun sonucu olarak sermaye için gerekli olmayan bölümlerin kapanması veya böylesi bölümlerden mezun olanların iş bulamamaları gibi durumlarla karşılaşılır.

Hakim sınıfların bilginin, eğitimin metalaştırılmasına dönük son uygulamalarını, geçen eğitim döneminde gündeme getirilen yeni YÖK Yasa Tasarısı'nın içeriği itibarı ile öğrenciyi müşteri üniversiteleri işletme olarak nitelendirmesi en iyi ifade etmektedir. Bu tasarının birçok rektör tarafından desteklenmesi ise üniversitede 'bilim adamı' havasına giren ve ucuz zamanda profesörlük ünvanını alanların bu ünvanı ne oranda hak ettiklerini bizlere göstermektedir. Devletin, silahlanmaya, iç ve dış borç faizlerine ödediği paraların devlet bütçesinin büyük bölümünü teşkil etmesini sorgulamayan bu idareciler ve 'profesör'ler, üniversitelerin ihtiyacı olan ödeneğin öğrencilerden alınmasını; "Bu toplumun bedava yaşama alışkanlığına son verilmelidir. Verilen hizmetin karşılığı ödenmelidir." söylemi ile gerekçelendirecek kadar cahil olmaları üniversiteli gençliğin ve toplumun, aşılması gereken ne kadar büyük bir sorunla karşı karşıya olduğunu göstermektedir.

Üniversiteli gençlik bir yandan eğitimin özelleştirilmesi saldırısı ile

eğitim hakkı elinden alınma sorunuyla karşı karşıyayken, bir yandan da aldığı eğitimin; bilimsel, demokratik, parasız, eşit, anadilde olması isteminin hakim sınıflar tarafından

Oyle ki, bugün kendisine düzen karşıtı misyonu biçen devrimci gençlik oluşumu aktivistleri; sınav dönemlerinde mücadeleyi tatil eden, diğer zamanlarında arkadaşlarıyla magazin haberlere varacak kadar niteliksiz sohbetler yapıp yalnızca arkadaşlarıyla geçen veya öğrenci evlerinde sabahlara dek yine aynı düzeyde sohbetler yürüten, üniversiteyi ...

'terörist' veya 'anarşist' faaliyetler olarak adlandırılıp propagandasının yapılmasıyla haklı mücadelesinin öğrenci gençlik ve toplum tarafından destek bulamamasıyla sonuçlanan ideolojik saldırıya maruz kalmaktadır. 1998 yılından bu yana on binden fazla öğrenci, haksız gerekçelerle çeşitli nedenlerle soruşturmalara uğrayıp, uyarı cezasın-

dan üniversiteden atılmalarına değin değişen cezalarla disiplin cezalarına çarptırıldı.

Üniversiteli gençliğin şu an için en temel kaygısı; aldığı eğitimin, kendisinin mezun olmasından sonra bir iş imkanı sağlayıp sağlayamayacağıdır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi devletin yeni istihdam alanları yaratmaması veya sermayedarlar açısından gereksiz olarak görülen bölümlerden mezun alınmasından ötürü üniversite mezunu birçok genç diplomalı işsiz olmaktadır. Bugün devlet üniversitelerinden eğitim alanların üniversiteyi bitirdikten sonra iş bulma imkanlarının azalmasında rol oynayan bir diğer etken de; komprador burjuvazinin kendisi için gerekli olan kalifiye elemanları yetiştirebileceği vakıf üniversitelerinin faaliyette bulunmalarıdır. Bu üniversiteler devlet tarafından her yönlü karşılıksız destek almaktadır. Liseler arasındaki ayrımcılık politikası üniversiteler (devlet-vakıf) arasında da kendisini göstermektedir.

Yukarıda kısaca aktardığımız liseli ve üniversiteli gençliğin sorunları karşısında mücadele etmesi gereken gençliğin ve gençlik hareketinin niteliğine baktığımızda şu an itibarıyla çokta umut verici bir görüntüyü göremiyoruz. Öncelikle, gençlik düşünsel olarak bireysel kurtuluş düşüncesiyle hayatına yön vermeye şartlandırılmış durumda. Yıllardan beridir hakim sınıfların 12 Eylül darbesi ile dahada üst se-

viyeye çıkan daha da dozunu artırdığı toplum sorunlarına kafa yormayan, topluma ve kendisine yabancılaşmış, kısa yoldan zengin olma veya hayatını garanti altına alma çabası içerisinde olan, hakim sınıfların dediklerini tekrarlayıp bu çerçevede düşünen, vaktinin çoğunu kafelere, barlara takılarak veya sevgilisiyle baş başa kalarak geçiren kısacası her açıdan her şeyi tüketen, hiçbir üretimi olmayan bir gençlik yaratma çabası bugün bulunduğu nokta itibari ile önemli oranda başarıya ulaşmıştır.

Televizyonda düzenlenen tartışma programlarına katılan üniversiteli gençlerin çoğunluğunun toplumsal veya toplumdan yana düşüncelere bilinçsizce düzen ağızyla saldırımları veya kişilerin özel ya-

şamlarına dair sorular yönelmeleri gençliğin geldiği noktayı göstermektedir. Liseli gençliğin liselerde

Bu olumsuz tablo önünde yapılacaklar tükendi mi? Elbette ki hayır. Çünkü bizlere ilham, güç ve azim veren **Mao**'nun; "Hiçbir şey imkansız değildir. Yeter ki enginleri fethetme cesaretimiz olsun" aforizması vardır.

çeteler kurması, kız arkadaşının kendisine karşılık vermemesi sonucu silahla okul basması, birçok lisede uyuşturucu kullananların veya fuhuşa yönelenlerin sayısının giderek artması sonucu (devletin bu ko-

nudaki bilinçli rolü es geçilmemelidir) oluşan yazlaşmış gençlik karşıtıdır. Bugün 12 Eylül darbesini yapan generallerden olup sonrasında cumhurbaşkanlığı yapan **Kenan Evren**'i ya da 12 Eylül 1980'de ne olduğunu bilmeyen gençlik kitlesine sahibiz. Devletin bu zamana kadar uyguladığı saldırı politikaları karşısında en ufak hak alma mücadelesine dahil; "Sistemi karşıma alamam. Benim devletten hala beklentilerim var" diyerek sırtını dönecek derece devlete bağlılığını sürdürebilmektedir. Varolan gençlik kitlesinin genel görünümü bu iken mevcut sorunlara karşı mücadele yürütme çabası içerisinde olan devrimci gençlik örgütlenmeleri ve bunların aktivistlerinin durumu da, şu an için kitleler tara-

findan güven verici nitelikte değildir. Çünkü, sistemin ideolojik ve fiziki saldırılarından dolayı devrimci gençlik örgütlenmeleri ve bunların aktivistleri de aşırı derecede etkilenmişlerdir. Bundan kaynaklı olarak, devrimci yapılanmalar kendi zaaflı, hastalıklı yönleri neticesinde meydana gelen sorunlarla uğraşmaktan, gençliği kazanmaya ve gençliğin genel sorunlarını ortadan kaldırmaya dönük politikalar yürütememektedir. Mevcut devrimci gençlik oluşumları sadece birkaç kişiyi kafalayıp, her yıl devrimler açısından önem arzeden günlerde eylemlilikler yapmakla devrimci faaliyetlerini, kitlelere dönük çalışmalarını sınırlamaktadırlar. Bu çalışma şekli reformistinden Maoist'ne dek tüm devrimci örgütlenmelerde kendisini göstermektedir. Öyle ki, bugün kendisine düzen karşıtı misyonu biçen devrimci gençlik oluşumu aktivistleri; sınav dönemlerinde mücadeleyi tatil eden, diğer zamanlarında arkadaşlarıyla magazin haberlere varacak kadar niteliksiz sohbetler yapıp yalnızca arkadaşlarıyla gezen veya öğrenci evlerinde sabahlara dek yine aynı düzeyde sohbetler yürüten, üniversiteyi bitirdiğinde yurtdışına çıkıp kendisine iyi bir gelecek kurma düşüncesine kapılıp bu doğrultuda yaşamını biçimlendiren 'muhalif', 'komünist', 'sosyalist', 'Maoist' gençlerle karşılaşmak artık istisna olmaktan öte her yerde karşımıza çıkan durumdur. Olum-

suzluklarda aktivistlerin bireysel zaaflarından öte mevcut oluşumların gençliğe yönelik yeni ve tutarlı politikalar üretememeleri veya belirledikleri politikaları uygulayamamaları önemli rol oynamaktadır. Geldiğimiz nokta itibarı ile devrimci gençlik oluşumları içerisindeki ilişkiler, yoldaşlık ilişkisinden arkadaşlık ilişkisine indirgenmiştir. Oluşumların, kolektif örgütlülük olamaması, günü kurtarma adına hareket etmesi, her türlü gerici ilişkiden, özellikle de feodal ilişkilerden kendisini arındıramaması, dünyayı sadece kendinden ibaret görmesi bu olumsuzlukların yaşanmasında etkili olan başlıca etmenlerdir. Devrimci oluşumlar içerisinde yer alan aktivistler yürütücüsü oldukları ideolojiyi bilmiyorlar. Sadece bu ideolojinin haklı olduğuna inanıyorlar. Böylesi bir kişiliğe sahip bireylerden oluşan örgütlenmelerin kendilerini topluma alternatif olarak kabullendirmeleri imkansızdır. Çünkü kendi içerisinde devrimini yapamamış bir örgütlülük dışarıya müdahale noktasında pek yol katedemez.

Bu olumsuz tablo önünde yapılacaklar tükendi mi? Elbette ki hayır! Çünkü bizlere ilham, güç ve azim veren **Mao**'nun; "Hiçbir şey imkansız değildir. Yeter ki enginleri fethetme cesaretimiz olsun" aforizması vardır. Bizler halk gençliği olarak, kendi içimizde bir arınma süreci yaşayıp, gençlik hareketinin yeniden ayakları üzerinde dikilip

sıçrama yaratması mücadelesinde kimin ne derece destek sunup bizimle olacağını saptama yönünde bir çalışmaya girişmeliyiz. Böylelikle var olan olumsuz tabloyu toplumdaki yeni değişim için büyük bir adım atmış oluruz. Halk gençliğinin, bunu en kısa zaman içerisinde halletmesi gerekir. Alternatif güç olabilmemiz için, bulduğumuz alanlarda hangi araçlarla, gençliğin hangi kesimleriyle önümüze koyduğumuz hedeflere yönelebileceğimizi; yapacağımız çok yönlü tartışmalar neticesinde elde edeceğimiz görüşleri tezelden toparlayıp süzgeçten geçirmeliyiz. Bu süreci yaşarken yıllardır sergilediğimiz yanlış çalışma tarzlarından da kendimizi alıkoyma cesaretini göstermeliyiz. Bizim ve halk gençliğinin hanesine bir kazanım getirmeyecek eylem ve çalışma yöntemlerine, bize yöneltilecek eleştirilere rağmen rağbet etmemeliyiz. Bunlarla bağlantılı olarak dergimizin 4. ve 5. sayılarının sunu kısmında yapmış olduğumuz; yükseköğrenim gençlik hareketinin sorunları ve bunların çözümü noktasındaki görüşlerin bizler için faydalı olacağını ve bu yönlü çalışmalara açık olduğumuzu bu yazıda bir kez daha yineliyoruz.

Varolan umutsuz, negatif koşullar altında dahi gençlik; hala önemli bir potansiyel, umut ve düşlerimizin sürdürücüsü olarak kendisini gösterecektir.

“İNSANIM” DİYE BİLMEK

Kurulduğundan bu yana en büyük ekonomik ve siyasi bunalımın yaşanmakta olduğu ülkemizde, dünya görüşü ne olursa olsun çoğu kişinin “İnsanca yaşamak istiyorum.” haykırışlarını duyuyoruz. Bu haykırışları yapanlar sürdürdükleri hayatı hak etmediklerini düşünüp, bu hayatın insanca olmadığını dile getiriyorlar. İnsanca yaşamdan anladıklarının ne olduğunu ise, belki kendileri

bile tam olarak bilmiyorlar. Biri için sadece yiyecek ekmek bulmakken, bir diğeri için herkesle eşit koşullarda yaşama isteği, bir başkasına göreyse her istediğini yapmak olabilir, tarif edilen. Hiç şüphesiz, insanın hak ettiği biçimde hayatını sürdürmesi haykırış ve temennilerin ötesinde, çeşitli koşullar gerektiriyor. İnsanca yaşamdan anlaşılan ne olursa olsun, mevcut yaşam ve toplumun

değiştirilmesi, ekonomik ve sosyal ilişkilerin yeniden örgütlenmesiyle mümkündür. Bu durum da kaçınılmaz olarak birçok sorunun yanında, insan sorununu gündeme getiriyor. Dünyayı bu hale insanlar getirdiyse, başka bir yaşamı da aynı güç ve irade kurmak zorundadır.

İnsanca yaşamak isteğinin belirtilmesi, insan ve yaşam sözcüklerinin içeriğinin ne olduğunu düşündürüyor bize. İnsan denildiğinde ne anlamalıyız ki insanca yaşamı kavrayabilelim? İnsan, deyince kaç nitelik beliriyor zihnimizde? İnsan hırsızlık yapıyorsa, “hırsızdır” ibaresini mi düşüreceğiz sorumuzun karşısına? Yoksa onu var eden tüm koşulları göz önünde tutup en geniş çerçeveyi mi çizeceğiz? Evet insan, çok yönlü.

Açlıktan feryat edenler yine kendileriyle aynı türden canlılar yüzünden bu haldeler. Birileri tepkili. Kime tepkili? Hırsızlara, dolandırıcılara, siyasetçilere, kadere, bazıları da sisteme... Yani

kendileri gibi insan olanların yaptıklarına bu tepkileri. Nedenleri farklı olsa da başka bir dünya istiyorlar. Karınlarının doyduğu, okuyabildikleri, barınabildikleri, hastalandıklarında işkence çekmeden tedavi edildikleri, hor görülmedikleri bir dünya. Peki bu dünyanın oluşturulmasının yolu nerelerden geçer. Hiç şüphesiz, bu sorunun en kapsayıcı yanıtı bin yıllardır süren ve belki bin yıllar daha devam edecek olan insanlığın mücadelesiyle ortaya çıkacaktır. Biz de burada başka dünyaları kuracak insanın "ne"liği üzerine bize düşenleri elden geldiğince aktarmak niyetindeyiz.

"İnsan nedir, nasıl bir canlıdır?" sorusu, düşünce tarihinde üzerinde uzun zamandır kafa yorulan ve bugüne kadar sayısız yanıtların verilmesine yol açan bir sorudur. Çeşitli biçimlerde tarif edebileceğimiz insanın, tüm türdeşleri kapsayacak tanımı hangisi olmalıdır. Onun en baskın yönü acaba hangisidir. Şüphesiz bu son derece kapsamlı bir düşünce sistemiyle oluşur. Bizim amacımız burada kavramsal bir felsefi tartışma başlatmak değil. Yapmak istediğimiz, insana bakışımızdaki belirgin yönün ne olması gerektiğini tartışmak, "İnsan"dan önce "Nasıl bir insan?" ya da "Nasıl insan olunur?" sorularını irdelemek. Bu konuda kısa da olsa bir mesafe kat edebilirsek

yazımız hedefine ulaşmış olacaktır.

"İnsan olmak nedir?"

İnsan olmak, eksikliklerinin farkına varmış kişinin, kendini doğaya ve tüm canlılara karşı sorumlu kabul edip, davranışlarını buna göre şekillendirmesiyle ulaşılan bir bilinçlilik durumudur. Başka bir deyişle, insan olmak konuşmak, yiyip içip eğlenmekten ibaret olmadığı gibi, zorunlu olarak kişinin kendi dışındaki dünyaya duyarlı olması halidir. O halde, konuşan, yürüyen, şarkı söyleyenler sırf bunları yapabildikleri için insan sayılmazlar. İnsan olma durumu anatomik bir var oluş da değildir. İnsan olmanın başka koşulları vardır. Bugün için insan olmak, sorumluluk eksenindeki bir yaşam seyrini ifade eder. Baskının acısını çekemeyen, doğayı sevmeyen, kendi dışındakileri kendinden kabul etmeyen, haksızlığa boyun eğen, tam insan olamaz. Böyle kişiler ancak "insanımsı" olabilirler. "İnsan" ve "insan gibi olan" ayrımını yaptığımızda, kafamız biraz daha netleşecek ve konuşan, şarkı söyleyen herkesin bu vasfı elde edemeyeceğini kavrayacağız.

İnsanımsı sözcüğünü görünce "Bu da nereden çıktı?" diyenler olacaktır. Biz burada zaten insanımsıları değil, insan olma ve insanca yaşama hevesini taşıyanları anacağız. Ama yine de bu du-

ruma bir değinelim. Örneğin, Televizyondan canlı yayınlanan Biri Bizi Gözetliyor yarışmasına katılıp tüm özel yaşamlarını para için tanımadıkları milyonlarca insana aktaranlarla, yaşamlarına yapılan müdahaleyi engelleme çabasındaki ve yaklaşık iki yıldır bedenlerini ölüme yatırarak direnen devrimcilerin çelişkisini görmek yeterli olacaktır. Bu modeller kesinlikle yan yana gelemeyecek çelişkileri taşıyorlar. Bundan ötürü Biri Bizi Gözetliyor'a katılıp ya da işini gücünü bırakıp televizyondan bu olayı takip edenlerle, mücadeleleri için ölüme gidenleri aynı kefeye koyamayız. Bu, her şeyden önce, insana ihanet olur. İnsan-insanımsı ayrımını yapmak da bu açıdan zarurettir. Bu çelişkiye rağmen, insanın çok yönlü olduğu ve istediğini yapmakta özgür olduğu ileri sürülebilir. "Ne güzel işte, gencecik çocuklar yarışırken bir arada yaşamayı öğreniyorlar." diyenler olacaktır. Bu tercihin bireye bırakılması gerektiği de savunulabilir. "Her isteyen istediğini yapmakta özgürdür. Sen istemiyorsan katılma ve izleme, ama başkalarının isteklerine ve özgürlüklerine ne karışyorsun." diye sitem dolu cümleler de ağızlarından çıkabilir. İşte burada bir çift laf etmek gerekir. İnsanların, kendilerine yabancılaştırıldığı, sevmeyi ve seilmeyi unuttuğu bir sistemde, böyle bir aldatmacanın tarafı olunmamalıdır. Hem

özgürlüğün de her istediğini yapmakla uzaktan yakından ilgisi yoktur. Özgürlük, bir insanlaşma mücadelesidir. Ondan önce, ona erişmek için emek harcayanların söz etmeye hakkı vardır.

Konuyu dağıtmadan kaldığımız yere dönelim. İnsan sorunu, içinden kolayca çıkılacak bir mesele değildir. Binlerce yıllık bir sürecin bugünkü aşamasıdır modern toplum ve modern insan. Bunun için suçlu, koyun gibi güdülen ya da hiçbir soruna duyarlılık göstermeyenler değildir yalnızca. Onların bu duruma

gelmesine neden olan ve kendi çelişkilerinin üstesinden çoğunlukla gelmeyi başaran bir sistem vardır, arka planda. Sorun, sistem sorunudur ve çözüm de sistemi ortadan kaldırarak insan ve doğa merkezli bir düşünceyi hakim kılmaktır. İşte burada en ciddi sorun ortaya çıkıyor. Bu düzeni kim, nasıl kuracak? Bu düzeni kimin kuracağı açıktır. İnsan olma sorumluluğunu taşıyanların problemidir bu konu. Bu sorumluluğu taşımak sınıfsal bir kavrayıştan geçer. Zulmedene karşı, zulmedilenin tarafında olmaktır mesele. Sorumluluğunun bilincindeki her kişi eşit derecede yükümlüdür, bu işin gerçekleştirilmesinde. Ama iş sadece sorumluluk duy-

makla bitmiyor. İstemek ve yapmak gerekiyor büyük değişim için. Hal böyle olunca mesele daha da derinleşerek, donanımlı insan sorununda düğümleniyor. Mevcut dünyadan memnuniyetsizliklerini dile getirenlerin sayısıyla, dünyayı değiştirmek için

Öyleyse, dünyayı yeniden yaratmaya kendimizi yıkarak başlayalım. Yıkalm sivalarla kaplı vücutlarımızı. Ve görelim çırılçıplak bedenlerimizi. Zaaflarımızı tarihin çöplüğüne göndermek için yarışalım birbirimizle. "Ben ilk varacağım çöplüğe ve boşaltacağım oraya gitmesi gerekenleri." diyerek.

çabalayanların sayısı arasında nicelik olarak büyük bir uçurum var. Başka bir dünyayı yaratmak için mücadele edenlerin de yaptıkları işin hakkını verip veremedikleri bir başka tartışma konusu oluşturuyor.

Bu noktada içinden çıkılmaz bir görüntü çiziyor konu. Öyleyse, "Ne yapmak lazım?" sorusunu kendimize yönelterek işe başlayabiliriz. Her şeyden önce bir karar vererek işe başlayabiliriz. Acaba bize sunulan düzen içinde kendimize bir yer mi edinmek istiyoruz, yoksa bu dünyada yaşanılmayacağını düşünüp isyan mı ediyoruz? Eğer yanıtımız bu dünyadan kesin bir kopuşun gerekliliği yönündeyse büyük ve tarihsel

bir görevimiz var demektir. Bu yanıtı verdikten sonra, insanlığa karşı bir sözleşme imzalamış oluyoruz. O zaman, yaptığımız her işin bilincinde olma ve mazeret üretmeme zorunluluğu doğuyor. İnsani duygularımızı koruyup güçlendirmekle yükümlü ilan ediyoruz kendimizi. Yani insan olduğumuzu tescillemek istiyoruz. Bu durumda, tüm yozlaştırma ve yabancılaştırma çabalarının karşısında yozlaşmama ve insanlaşma mücadelemiz daha bir anlam kazanıyor. Böylece başkalarının acılarını da kendi yüreğimizde onlar kadar çe-

kip, insan gibi acı çekmesini öğreniyoruz. Filistin'de katledilenleri kendi çocuğumuz kabul ediyoruz. Yanlış yapılanma sonucu sel-lerde depremlerde canlarını, evlerini, işlerini kaybedenleri en yakın dostumuzu kucakladığımız gibi kucaklıyor ve dentleriyle ortak oluyoruz. Sefalet ücretleriyle emekleri sömürülenlerle selamlıyoruz. Mutluluklarımız ve sevinçlerimiz de benzeşmeye başlıyor zamanla. Kaynaşyoruz kendimiz gibi olan herkesle. Evet, böyle oluyor insanlaşma. İnsanlaşma, insan olduğunun bilincine varmakla doruğa ulaşıyor. Çıkar beklemeden bakıyoruz birbirimizin yüzüne. Zamanın değerini anlıyoruz. Her an sanki ölecekmiş

gibi tartıyoruz yaptıklarımızı ve boşa geçirecek bir saniyemiz bile olmadığını farkına varıyoruz. Ağaçlara, kuşlara, denize hayranlıkla bakıyoruz. Daha bir seviyoruz yaşamı, daha bir istek ve tutkuyla bağlanıyoruz mücadeleye. Görevimiz büyük. Dünyayı insanca bir yaşama hazırlayacağız. Tarihsel bir sorumluluk bu.

Öyleyse, dünyayı yeniden yaratmaya kendimizi yıkarak başlayalım. Yıkalım sıvalarla kaplı vücutlarımızı. Ve görelim çıplak bedenlerimizi. Zafarlarımızı tarihin çöplüğüne göndermek için yarışalım birbirimizle.

"Ben ilk varacağım çöplüğe ve boşaltacağım oraya gitmesi gerekenleri." diyerek. İşte o zaman "Ben devrimciyim." ifadesi de anlam kazanacaktır. Devirmeye kendimizden başlamadıktan sonra, devrilecek olan şey alaycı gülücükler saçacaktır yüzümüze bakarak. Ve kalacaktır bir başka bahara yüzleşme.

Modern dünya ve modern insan adeta bir makine, tek tip insan var hep önerilen. Nasıl yaşayacağımız, ne giyeceğimiz, ne yiyeceğimiz bize öğretiliyor. Onların istediği gibi olmazsak adam olamazmışız. Hatta sevmeyi aşık olmayı bile onlar öğret-

cekmiş bize. O zaman anlayacakmışız hayatın anlamını. Hayatın anlamı eğlenmek ve zamanı dertsiz kedersiz çar çur etmekmiş. Okumamalıymışız. Eğlenmeliymişiz. Hepimiz ünlü ve zengin olabilirmişiz. Biz zengin olunca biraz da biz sürecekmiz sefa. Düşünmeyecekmişiz dert tasa. İçecek ve güzelleşecekmişiz. Bize

neymiş başkasının derdinden. Her koyun kendi bacağından asırmış. Açlar da adam olup çalışmış. Boş boş gezene kimse ekmek vermezmiş. Kafalarını çalıştıran herkes, villalarda oturabilmiş. Çatlayınca kadar yiyebilirmişiz sadece fotoğraflarını gördüğümüz yiyecekleri.

Böyle bir dünyada yaşadığına feryadı figan edenlere bir sorumluz var şimdi. Siz zengin, ünlü, her istediğini yapan, kimseye hesap vermeyen insanlar mı olmak istiyorsunuz? Feryadınız bu yüzden mi? Biraz da siz mi oturmak istiyorsunuz altın tahtlara? Söyleyin, çekinmeyin. Yoksa, kimsenin

aç almayacağı bir dünyayı mı tercih edersiniz şana, şöhrete, zenginliğe. Burada ak koyun-kara koyun belli olacak işte. Siz bu dünyadan mı memnun değilsiniz, yoksa bu dünyadaki yerinizden mi? Sakıp Sabancı'yla yer değiştirdiğinizde şikayetiniz son mu bulacak? O zaman geceleri rahat mı uyuyacaksınız? Eğer derdiniz

buysa, siz insan olmaz, insanımsılıkla yetinirsiniz. İyiliği ve güzelliği yalnız kendisi için isteyen, insan olmanın hakkını veremez. İnsan olmanın hakkını vermek birçok nimeti reddeden bir bilinçle başlayabilir. "Güzellikler herkes için-

dir ve ben tüm sonuçlarına katlanmayı göze alarak mücadele edeceğim." diyenler, insanlaşma yolundaki keskin vırası dönmüşler demektir. Bundan sonraki aşama, yapılan işin ağırlığını kavramaktan geçiyor. Bilinç, duyarlılık, sorumluluk ve kararlılık insana derin bir oh çaktirip gerçekten insan olduğunu hatırlatacaktır. Bu durumda kişi, üzerine düşen ilk işi yapmış olacaktır. İşte o zaman, insanlaşma mücadelesinde kendisiyle hesaplaşmasını tamamlamış ve tamamlamaya karar vermiş olanlarla yol arkadaşlığı etmek tarif edilemez bir duygu katacaktır duygularımıza.

Türkiye Manzaraları

 Türkiye % 103'lük enflasyon oranıyla Sudan'dan sonra dünya ikincisi.

 Türkiye'deki vergi sistemi 102 defa değiştirildi. Toplanan verginin % 51'i sabit gelirlerden alınıyor, % 66'sı iç borç faizlerine harcanıyor. Günde 16.2 trilyon liranın borç faizlerine ödeniyor.

 Türkiye, kişi başına 16\$ ile bilgi teknolojisi harcamasında Avrupa ülkeleri arasında en son sırada (İsviçre 1000\$).

 Türkiye'de 63 milyon nüfusa karşılık, yılda 3774 bilimsel makale yayınlanıyor, bu oran İsrail'de 6 milyon nüfusa 9167 bilimsel makale, Hollanda'da 16 milyon nüfusa 19.598 bilimsel makale.

 Sosyal güvenlikte OECD sonuncusu. OECD ülkelerinde ortalama 6 çalışan 1 emekli ücretini karşılarken Türkiye'de 1 çalışanın 2.4 emeklinin ücretini karşılıyor.

 Çocuk işçi oranında % 24 ile Kenya, Bangladeş ve Haiti'den sonra dünya dördüncüsü.

 Çalışan gençlerin % 54'ü sigara, % 6'sı alkol bağımlısı.

 15 bini İstanbul'da, 200 bin sokak çocuğu var.

 Birbirine güven açısından Filipinlerden sonra % 6 ile sondan ikinci.

 DGM'lerdeki her 10 dosyadan 6'sinin faili meçhul. Diyarbakır faili meçhullerde 11 bin dosyayla birinci, onu Malatya, Erzincan, İzmir ve İstanbul takip ediyor.

 Kişi başına alkol tüketiminde dünya üçüncü sù, sigara tüketiminde dördüncü. Kişi başına alkol tüketiminin 1950'de 1 lt iken 1997'de bu oran 16 lt'ye çıktı. Son üç yılda uyuşturucu kullanımı % 350 arttı.

 Rüşvette araştırma yapılan 52 ülkeden sekizincisi.

 Eğitimde fırsat eşitliği yok Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde bir öğretim üyesine 1647, 18 Mart Üniversitesi'nde 1067, İstanbul Üniversitesi'nde 64, İTÜ'de 44 öğrenci düşüyor.

 Ağaç kesimi bu hızla giderse 2020 yılında kesilecek ağaç kalmayacak.

 Toplam 400 binden fazla kahvehaneye karşılık tüm illerde Kültür Bakanlığı'na bağlı 394 Kütüphane var.

 Türkiye 2000 Guinness Rekorlar Kitabı'na 'Para birimi en düşük ülke' olarak geçti.

İSLAM; SÖMÜREN SINIFLARIN İDEOLOJİSİ VE ARACI -II-

Bu yazı *Kazanılacak Dünya Dergisi'nin 2002/28 sayısının İngilizce baskısından Özgür Düşün kolektifi tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.*

Nesrin Cazayeri¹

2- İslami Güçlerin Yükselmeye Neden Olan Etkenler

Otuz yıl kadar önce **Orta Asya** ülkelerindeki yönetici hiiziplere ve emperyalist destekçilerine karşı duran politik güçlerin büyük çoğunluğunun ortak noktası laik olmalarıydı - gerçek komünist güçler, Sovyet yanlısı sahte komünist güçler ve laik ulusalcı güçler. İran, Mısır ve Filistin bu duruma örnek teşkil ederler. İkinci Paylaşım Savaşı sonrasında İran'da Şah rejimine ve emperyalist efendilerine muhalefet eden iki temel politik güç odağı vardı; Sovyet yanlısı **Tudeh Partisi** ve 1953 yılında **CIA** ve **Mollaların** darbesiyle devrilen **Mussadeh** önderliğindeki **Ulusal Cephe**. Arap ülkelerinin genelinde politik muhalefetin omurgası laik ulusalcı güçlerdi.

Mısır'da **Cemal Abdül Nasır** ulusalcı güçlerin başında, yabancı egemenliğine karşı bayrak açarken, içeride gerçek devrimci güçleri eziyordu. Filistin'de ulusal laik güçler ve sol eğilimli güçler İsrail'e karşı verilen mücadeleyi yönlendi-

riyorlardı. Filistin'de İslamcı güçler ancak 1980'lerden sonra etkinlik kazanabilecekti. Ortadoğu ülkelerinin bu durumu akla şu soruyu getiriyor. İslami harekete ivme kazandıran etkenler nelerdir? Tabii şu sorulara da cevap aramak gerekir;

1-Kasıtlı emperyalist politikalar sonucu İslamcı güçlerin nasıl politik alanda konumlandıkları, 2-Emperyalist sistemin yıkıcı faaliyetlerin gerici güçlerin gelişmesi için gerekli olan çerçeveyi nasıl sağladığı 3-Devrimci komünistlerin hataları ve kanlı ezilimleri nedeniyle oluşan güç boşluğunun gerici güçler tarafından nasıl doldurulduğu.

İslami güçlerin etkinliklerinin artışındaki en belirgin nedenlerden biri batılı emperyalist güçlerin ve Ortadoğu'daki işbirlikçi devletlerin devrimci kitleleri ve ilerleyen

Sovyet Sosyal Emperyalizmini kontrol altında tutmak için İslami güçleri destekleyip ön plana çıkarılmaları oldu. 1970'lerde Ortadoğu'nun tamamında iktidardaki rejimlerin rızaları ve destekleriyle camilerden oluşan bir sebeke oluşturuldu. 1977'de Pakistan'da General **Ziya-ül-Hak** tarafından gerçekleştirilen ABD destekli darbe sonucunda **Butto** devrildi ve şeriat Pakistan Anayasasına sokuldu. İran'da batıda eğitim görmüş İslamcı akademisyenler tarafından **Kraliyet Felsefe Birliği (Monarchical Philosophy Association)** kuruldu. Amaç, İran toplumunun İslami öğeleri ön plana çıkartan yeni bir ideolojik kimliğe sahip olması gerektiğini öne süren tezi savunmaktır. Şah rejiminde devrimci komünist güçler hapis-sürgün-ölüm üçgenine sıkıştırılmışken, her türlü İslamcı düşüncenin entelektüel kesimde yayılması için İslami tartışma platformları oluşturuluyordu. Din adamları ile pazar tüccarları ve tefecilerin ittifakıyla, cami şebekeleri ve evlere gidilerek yapılan propaganda faaliyetleri geliştirildi. Hatta bu faaliyetlerin içeriğinde Şah'a yönelik eleştirilerin var olmasına da göz yumuldu. Bu özgürlüklerden sadece yeraltında illegal faaliyet

gösteren küçük bir İslamcı-sol gerilla örgütü olan İran Halkın Mücahitleri yararlanamadı. 1980 yılında Türkiye'de darbeyi yapan fanatik Atatürkçü, laik kafalı generaller daha önce İsviçre'ye sürgüne gönderdikleri İslami lider Erbakan'ı ülkeye geri getirdiler. Erbakan İslamcı Refah Partisini kurmak için geri

te kalan kendi toplumsal yapılarına dönme isteklerini yeminlerle dile getirirler de onları "geçmişin yankıları" gibi basit bir tanıma sıkıştırmak da hatalıdır. İslami güçler Ortadoğu toplumlarının modern yapılarının bir ürünüdür. Temelde bu güçler toplumlara dayatılan yeniden organizasyon ve dünyayı saran emperyalist sisteme entegrasyon sürecinde oluşan emperyalist etkinin ürünüdür. Bu süreç insanlık tarihinin kargaşalı ve çirkin süreçlerinden biridir. Çirkinliğini insanlara verdiği acılardan alan bu süreç yeni krizlere gebe dir ve dünya

Nasıl ki 1917 Rusya ve 1949 Çin devrimleri ve 1966 Büyük Proleter Kültür Devrimi Ortadoğu dahil dünyadaki tüm komünist ve devrimci laik hareketlere ivme kazandırdıysa; Sovyetler Birliği'nin kapitalist restorasyon sürecine girmesi, liberal ulusal hareketlerin ihaneti ve Sovyet yanlısı sözde Komünist Partilerin hareketleri de gerçek komünist güçlere ağır darbeler indirdi.

dönmişti. Bilinçsiz kitleleri kontrol altına alması için İslamcı güçlere hareket alanı sağlandı ve İslami okulların açılması için milyonlarca dolarlık yardım sağlandı. Kürt direnişi sırasında Hizbullah kuvvetleri Türk Ordusu tarafından kontr-gerilla konumunda yoğun olarak kullanıldı.

Ortadoğu'daki ezilen toplumları yönlendirenlerin İslami güçleri politika sahnesine kasıtlı olarak çıkardıkları bir gerçektir. Burada sorulması gereken soru hangi temel işleyişlerin İslami güçleri ürettiği ve yeniden ürettiğidir. Ayrıca İslami güçler her ne kadar geçmiş-

halklarına yaşattığı eziyet devam etmektedir. Küreselleşme bu sürecin son bölümüdür.

Kökten dinciliğin yükselişi; bu bölgedeki yeni-sömürge ülkelerin ağır ve kalıcı yoksulluklarıyla, batıya aktarılan büyük zenginliklerin yarattığı aşılamanın bir yansımasıdır aslında. Kökten dinciliğin yükselişi orta sınıfların anlık iniş-çıkışlarının, ülke içinde ve ülke dışına doğru yaşanan kitlesel göç hareketlerinin ve kapitalist öncesi çağa sıkışıp kalmakla dünya kapitalizminin girdabına kapılmak arasında yaşanan ikilemlerin yansımasıdır. Bu ülkeler dinmeyen bir

kargaşa içerisinde. Gerici sınıflar bile bu kargaşa ortamında bölünmelerle ve acımasız rekabetle uğraşmak zorunda kalırlar.

İslam çok uzun bir süreden beri Ortadoğu toplumlarının egemen ideolojisidir. Batının kolonici ve emperyalist güçlerinin Ortadoğu'ya hakim olmalarından önce de, dinsel kurumlar yönetim yapılarının önemli parçalarıydı. Fakat dinsel kurumların yönetim yapıları içerisindeki pozisyonları Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarından sonra bazı değişikliklere uğradı. Birinci Dünya Savaşından sonra İngilizler hakim oldukları çeşitli ülkelerde birtakım temel dönüşümlerin gerçekleşmesini sağladılar. Günümüzde emperyalistlerin "ulus inşası" dedikleri süreci başlattılar. Modern orduları ve polis gücü olan; yolları demiryolları olan merkezi devletlerin kurulmasına ön ayak

oldular. Bu yapılandırmaların bir nedeni, yeni doğmuş sosyalist Sovyet Birliği'ne karşı kaleler oluşturmaktı. Diğer bir nedeni de İran'da **Şah Rıza**, Türkiye'de **Atatürk** gibi liderlerin yükselişini sağlamaktı. İkinci Paylaşım Savaşı sonrasında ikinci kopuş noktası oluştu. İngiliz emperyalizminden bayrağı alan Amerikan emperyalizmi bölgede hakim olduğu birçok kilit ülkede, ekonomik ve politik yeniden yapılandırmalara girişti. Sonuçta sınıfsal yapı yeniden düzenlendi: emekçi sınıf genişledi ve modern eğitim sistemi modern entelektüeller yetiştirilmesine katkıda bulundu. Bu grubun bir kısmı devlet görevlisi ve teknokrat olurken bir kısmı ilerici ve devrimci çevrelere katıldı. Dinsel kurumların büyük bir kısmı topluma yabancılaştırıldı ve birçok ülkede yasama üzerinde-

ki veto hakları sona erdi.

1979 yılında İran'da iktidarı ele geçirecek olan İslami kesimin egemenlik yapılarıyla olan ilişkisi İkinci Paylaşım Savaşını izleyen yıllarda koparılmıştı. Birinci ve İkinci Paylaşım Savaşları sonrasında feodal ekonomik temele ve bu temeli karşılayan üstyapıya emperyalist müdahale tarafından ağır darbeler indirildi. Devlet gücünün temel direklerinden biri olan dinsel örgütlenmeler birçok manevra sonucu bir kenara itildi. İlk olarak Birinci Paylaşım Savaşı'ndan sonra İngilizlerin merkezileştirilmiş yarı-sömürge devlet yapısını ülkeye sokmalarıyla daha sonra da İkinci Paylaşım Savaşı sonrası Amerikalılar tarafından senaryonun tekrarlanmasıyla dinsel örgütlenmeler güçten yoksun bırakıldı. 1960'lı yıllarda İran Şahı tarafından gerçekleştirilen **ABD** destekli "Beyaz Devrim" -toprak reformunu da kapsayan değişim paketi- adlı reformlar dizisi de bu manevralar arasında sayılabilir. Bütün bu sayılanlar din adamlarının gücünü ciddi ölçüde zayıflattı. Fakat Beyaz Devrim feodalizmin köklerini koparmadı, sadece yarı-feodal üretim biçimini yeniden düzenledi ve üretimi küresel emperyalist ilişkilerin güdümüne soktu. Ayrıca "modern" ilişkilerin daha ileri etkisi, kapitalist temelde gerçekleştiğinden ve varolan devlet yapısını korumaya yönelik olduğundan, feodal temsilcilerle, dü-

şüncelerle ve kurumlarla bir hesaplaşma arzusu yerine onlarla uzlaşarak onları da bu yeni-sömürgeci sisteme dahil etme isteği daha ağır basıyordu. **Ayetullah Humeyni**, Şah'ın Beyaz Devriminin iki temel unsuruna karşı çıkıyordu: Toprakların, kısıtlı bir çerçevede de olsa, köylülere dağıtılması ve kadınlara oy hakkı tanınması. "Modernleşme" sert kayaya çarpıtığında, daha önceleri güç yapılarından uzaklaştırılmış olan İslami güçler Şahı ve Amerikalı efendilerini avlamak için geri geldiler. Bu emperyalist modernleşme öylesine dengesiz ve parçalı bir ekonomi yarattı ki, sadece milyonlarca insana eziyet etmekle kalmadı kendi işlevselliğini de ortadan kaldırdı.

Benzer dinamikler **Mısır** gibi başka ülkelerde de gelişme gösterdi. 1960'larda başlayan sözde modernleşme yolculuğu çok sayıda köylüyü köklerinden, topraklarından kopardı fakat bürokratik kapitalizm bu insanları az sayıda bulunan modern fabrikalara, tarıma dayalı sanayiye ve altyapı inşaat faaliyetlerine yönlendiremedi.

Ortadoğu için bu büyük bir fenomendi. Büyük şehirler kırsal kesimden gelmiş nüfusla büyüdükçe büyümüştü. 1960'larda gelişmeye başlayan şehirli orta sınıf, bu gelişmelerin göstergeleri laik eğitim sistemi ve üniversite öğrencilerinin sayısıdır, sıkışmayı hissetti. Dini merkezlerden yükselen İslami ha-

reketler bütün enerjilerini ve kabiliyetlerini şehirlere akan yoksul kitlelerin öfkesiyle şehirli entelektüellerin bir kısmını birleştirmek için kullandılar.

Kısa fakat yoğun ve çalkantılı bir dönem boyunca; devrimci komünistler, tutucu dinci güçler ve ulusal güçler kendilerini İran Şah'ına ve Amerikan efendilerine karşı aynı tarafta konumlanırken buldular. Şehirli yoksulların bir kısmı (genelde yerlerinden edilmiş köylüler) Ayetullah Humeyni'yi takip ettiler. Bu kesimin politik İslamı desteklemesinin doğal olduğunu düşünmek hatadır. Durum şudur ki İslami ideoloji kendiliğinden yan-feodal toplumsal yapılardan fıskırır ve hoşnutsuz kitlelerin kendisine sığınması için oradadır. 1979'da Tahran'da Humeyni'yi selamlayanlarla on yıl kadar öncesinde **Mehves** adlı popüler bir kadın dansçının ölümüyle sokaklara dökülüp yas tu-

tanlar aynı yoksul şehirli kalabalıktır.

Üçüncü ve çok önemli bir etken de uluslararası komünist hareketin içinde bulunduğu krizdir. Bu krizin ilk kaynağı 1950'lerin ortalarından itibaren eski SSCB'de başlayan kapitalizmin restorasyon sürecidir. İslam, statükoya karşı çıkan kitlelerin içerisinde; politik kuvvetinin durumu, teorik netlik derecesi veya pratik radikalizminden ötürü önemli bir mevkiye gelememiştir. Uluslararası komünist hareketin içerisinde bulunduğu kriz nedeniyle, kitle önderliği konumunda büyük bir boşluk oluştu. Batılı emperyalist güçlerin desteğiyle politik İslam bu boşluğu doldurdu. Nasıl ki 1917 Rusya ve 1949 Çin devrimleri ve 1966 Büyük Proleter Kültür Devrimi Ortadoğu dahil dünyadaki tüm komünist ve devrimci laik hareketlere ivme kazandırdıysa; Sovyetler Birliği'nin ka-

pitalist restorasyon sürecine girmesi, liberal ulusal hareketlerin ihaneti ve Sovyet yanlısı sözde Komünist Partilerin hareketleri de gerçek komünist güçlere ağır darbeler indirdi. Sovyet dış politikasının çıkarları ekseninde hareket eden Sovyet yanlısı partiler gerici rejimlerle işbirliğine gitmeye başladılar. Örneğin, Arap ülkelerindeki İslami sosyalizmde, Arap sosyalizminde ve İran Şah'ında "ilerici" unsurlar "keşfettiler". 1976'da Çin'de gerçekleştirilen revizyonist darbe dünya komünist hareketin sırtına saplanan ikinci hançerdi. Bu ülkelerde, hatta tüm dünya çapında 1980'lerde yaşanan şiddetli krizin nedeni Çin'de gerçekleştirilen bu darbeydi. Bu yenilgilerle beraber gerçek devrimci komünist güçlerin gerici rejimler ve emperyalistler tarafından kanlı bir şekilde bastırılması, muhalefetin İslam bayrağı altında güçlenmesine izin verdi. İdealizme, emperyalizme ve tutuculuğa karşı güçlü bir alternatif olmadığından, çeşitli gerici güçler bu fırsatı değerlendirdi.

Çin kıvılcığı bir güç odağı iken halklara devrim için ve toplumun

devrimci perspektifi için bitmeyen ilerici bir tartışma ortamı sağlıyordu. Çin ezilen kitleler için güçlü bir miktatıstı. Dünyayı değiştirmek isteyen ve bu değişimi tanrıların keyfine bırakmayan insanların bayrağıydı Çin. Dünya halklarının mücadelelerine yardım ederek enternasyonalizmin parlak örneği olduğunu gösteriyordu herkese. Dünya ezilenlerinin moral kaynağıydı.

Emperyalist Çılgınlık İslami Köktencilikten Daha İyi Değildir

İslami köktencilığe karşı duran Ortadoğulu aydınlarda, ülkelerindeki sorunların ilk ve en önemlilerinin içeriden kaynak bulunduğu yönünde bir eğilim vardır. "Bütün bu olanlar için yabancıları suçlayamayız" derken kastettikleri sömürgecilik ve emperyalizmdir. Bu say Ortadoğu ülkelerini ve benzer du-

rundaki birçok ülkeyi boğan, kökleri eskiye dayanan problemlere, kısaca feodal kalıntılara dikkat çektiği için bir ölçüye kadar doğrudur. Fakat daha büyük bir gerçek şudur ki bu ülkelerin dünya emperyalist sistemine entegrasyonu sonucunda "içsel" ve "dışsal" sorunlar bir potada eridi. Bazı sınıfların egemenliği, egemen ideolojileri ve politik güçleri nedeniyle oluşan sorunlar bugün doğal

olarak emperyalist ekonomi ve onun politik hükümlerliği ile sıkı sıkıya bağlıdır. Bu sınıflar köklerini işçiköylünün kapitalist ve feodal sistemler içerisinde bulurlar ve aynı zamanda bir dünya emperyalist sistemine entegre olmuşlar-

dır. Bu ülkelerin mevcut sorunlarına uzak geçmişe bakarak çözüm bulunamaz, çünkü günümüzün sömürge ve yarı-sömürge ülkeleri emperyalist çağın ürünleridir. Bu toplumların ilerlemesinin önündeki engelleri doğru teşhis etmeden gerçek çözümleri bulmak mümkün değildir. Hem İslami güçler hem de emperyalizmi aklamaya çalışanlar problemlerin temel sebeplerini yanlış algıladıklarından ha-

talı çözümlere ulaşıyorlar. İslami güçler gerici programlarla köhnemiş olanı insanlara sunarken, emperyalizmi savunanlar sistemin zulmüne gözlerini kapamaktadırlar. Çünkü emperyalizmin bu ülkeler üzerine yağdırdığı bombaları modernleşme ve aydınlanmanın tohumları sanmaktadırlar. Bu emperyalist yanlı çizgi Ortadoğu aydınlarının üst tabakalarında her zaman varolmuştur. Çoğunlukla kendi istekleri dışında da olsa emperyalizmin teknokratlarına dönüşmüşlerdir bu çizgiyi savunanlar.

Geri bırakılmış ülkelerindeki gerici yönetimlerin varolmalarını sağlayarak dünya halklarının önemli bir kısmını açlığa ve sefalete mahkum eden, kitlelerin kültürel ve bilimsel potansiyellerini yok ederek veya çalarak ellerinden alan, dünya kapitalist sistemi, yani emperyalizmdir. Dünya sisteminin yapısı Geri bırakılmış ülkelerdeki kitlelerin kendilerini güçlendirmesine olanak tanımaz. Emperyalizm ve feodalizm ezilen ülkeleri geri kalmışlığa mahkum eder. Şu basit gerçeği incelemekte fayda var. ABD kuvvetleri, Afganistan'a dolar dolu çantalarla inip kabile liderlerinin politik ve askeri sadakatlerini satın alırken; amaçları, kendi imparatorluklarının o bölgedeki çıkarlarına uygun politik bir düzenleme yapmaktır. Burada dolar sosyal bir ilişkiye tekbül eder. Para dünyadaki sos-

yo-ekonomik durumları şekillendirir. Emperyalist ülkelerle ezilen uluslar arasındaki ilişki yapısı, dünya kapitalist sisteminin önemli, hatta belirleyici bir parçasıdır. Ezilen uluslarda içsel sınıfsal ve sosyal ilişkileri şekillendiren temel güç emperyalizmdir. Ezilen uluslarda gerici sınıflar, örneğin büyük toprak sahipleri, sanayiciler, tüccarlar ve bankerler, dünya kapitalist sistemiyle sınıfsal işbirliğine girerler. Bu sınıflar, ezilen ulusların bünyesinde faaliyet gösteren emperyalist "ajanlardır". Bazen yerel gerici sınıflar ile emperyalist efendileri arasındaki ilişkiler gerginleşir. Buna rağmen son tahlilde feodal komprador sınıfların varlıkları emperyalistlerle olan muhtelif ilişkilerine bağlıdır. İşte bu nedenlerle içsel ve dışsal problemler diye bir ayrıma gitmek mümkün değildir çünkü bu ayrım yapılamaz. Her iki problem de aynı anda çözümlenmelidir.

Bu toplumların ekonomik temellerinde ve üstyapılarında feodalizm yaygın olarak varlığını sürdürür. Aslında bu ülkeler feodal çağdan burjuva çağına doğ-

ru uzun, yavaş ve acılı bir dönüşüm döneminden geçmektedirler. Devlet ve dinin iç içe geçmişi, kadının statü sorunu, güçlü ataerkil sosyal ilişkiler ve akraba kayırmanın yaygınlığı bu geçiş döneminin göstergeleridir. Fakat bu toplumlar uzun süredir emperyalizmin pençesi altındadırlar. Emperyalistler bu toplumlarda modernleşmenin olduğu her alanda öncü temsilci konumunu aldıkları gibi aynı zamanda bu ülkelerin

geri kalmış ekonomilerini dünya kapitalist sistemine peşkeş çekmek için çalışırlar. Modern üretici güçleri bu ülkelere sokarken, dengesiz bir ekonomik gelişmeyi de bu geri kalmış ülkelere dayattılar. Sonuçta izole edilmiş gelişmiş mer-

kezlerle, onları çevreleyen geniş geri kalmış alanlardan oluşan bir görüntü ortaya çıktı. Dünya kapitalist ekonomisinin yoğun faaliyetleri sonucu bu ülkelerdeki yerel ekonomi tahrip edildi ve bu ülkelerin kaderi dünya pazarlarının sert dalgalanmalarına ve değişen ekolojik koşulların insafına terk edildi. Bazı zamanlar emperyalist kuvvetler feodalizmin gücünü artıracak politikaları kasıtlı olarak izlediler. Afganistan bu politikanın çarpıcı bir örneğidir. Tarihe yazılan şudur ki emperyalizmin bu gibi ülkelere müdahalesi demek, kar demektir, hırs demektir, politik hükümdarlık demektir. Sadece anti-feodal ve anti-emperyalist stratejiler ve programlar sayesinde bu toplumların gelişim kapıları açılabilir.

Yeni Demokratik ve Sosyalist Devrim Tek Çözüm

Politik İslam başarısız olmuştur. Nerede iktidara gelse kitleler için yeni herhangi bir şey oluşturmayı başaramamıştır. Eski baskıcı ilişkileri bütün olarak korumuşlardır. Emperyalistlerin ekonomik ve politik güçleri eski düzeyde devam etti; fakir fakirliğine, zengin de zenginliğine devam etti. Politik İslam, geleneksel ahlakın, yeni bir rejim altındaki kabile birliği ile koalisionunu örten bir kılıf değildir. Politik İslam genelde ve temelde Müslüman ülkelerde özel sınıfsal planları temsil eder. Sömürücü

sınıfların bir kısmının, halkı yönetici güç yapılarıyla işbirliğine çağırarak için yükselttiği sancaktır politik İslam. Bu sınıf kuvvetleri, kitleleri ancak piyadelere ihtiyaçları olduğunda dikkate alırlar. **Lenin**'in vurgulayarak ortaya koyduğu gibi, günümüzde gericilerin dahi, projelerini yürütmek için kitlelere ihtiyaçları vardır. Ortadoğu'daki gerici devletlerdeki İslami kuvvetlerin yükselişi çok ciddi bir krizin işaretidir. Bu hastalığı politik İslam iyileştirmedi, iyileştiremez de. İslami örtü altında olsun, olmasın bu devletler çöküş sürecindedir. Ortadoğu devletlerinin koruyucusu olan ABD'nin bölgeye askeri birliklerini sokmakta bu kadar aceleci davranmasının temel nedeni bu çöküştür. ABD artık bölgedeki durumla bizzat ilgilenmek zorundadır. ABD hava kuvvetlerini dilediğinde kullanıp, güç gösterisinde bulunabilir. Fakat karada, öfkeli kitleler, işbirlikçi yenisömürge devletleri kuşatıyorlar. Kitlelerin önderliğini yapabilecek kabiliyette, onların bastırılmayan özgürlük istencini ve güçlü halk savaşları oluşturacak önlene-meyen enerjilerini organize eden ve onları yeni demokratik devrimlere zaferle taşıyabilecek olan **Marksist-Leninist-Maoist** bir partinin eksikliği hissediliyor. Bu ülkelerde yüzyıllardır devam eden sorunları yaratan feodalizmi köklerinden kopartmanın ve emperyalizmin geriletici ve ağır boyun-

duruğunu bir kerede kırıp atmanın yegane yolu budur.

DİPNOTLAR

1-İran Komünist Partisi (MLM)'nin bir destekçisi

2-İlya Pavlovitch Petroshevsky, İslam in Iran. Bu İslam tarihi üzerine yayınlanan Marksist kaynak niteliğindeki yetkin yapıt, İslam'ın sosyopolitik kökleri hakkında değerli bilimsel analizler sunuyor. Petroshevsky'nin belirttiği gibi, İslam'ın MS 7. yüzyılın başlarında ortaya çıkması ile sınıflı toplumdaki gelişmeleri ve Kuzey Arapları arasındaki karmaşık sosyal ve politik hareketliliği birbirinden ayırmak mümkün değildir. İslam, Arap devletinin kuruluşunun ve onun Arabistan boyuncu politik ve askeri genişlemesinin ideolojik kılıfıdır.

Muhammed Mekke'nin tüccar ailelerinden bir tanesinin entelektüel bir üyesiydi. Ailesi (Zengin Kureys kabilesine bağlı Beni Haşim ailesi) farklı aile ve kabilelerin tapındıkları putlardan oluşan bir koleksiyonun muhafızlığını yapmaktaydı. Mekke'nin coğrafi konum bakımından stratejik bir öneme sahipti. Mekke köle ticareti de dahil olmak üzere dış ticaretin önemli bir merkeziydi. Hindistan ile Bizans İmparatorluğunu bağlayan ticaret yolları güneyde Yemen'den geçip sonra kuzeyde Mekke'den yukarı uzanıyordu. Altıncı yüzyılda Sasaneler yönetimindeki İran, Yemen'i ele geçirip ticaret yollarını kendi çıkarları doğrultusunda değiştirdi. Mekke'deki dış ticaret faaliyetleri sona erdi. Mekke ayrıca iç ticaret için de önemli bir noktaydı. Mandıra ürünleri karşılığında hurma, buğday ve araç-gereç alan Arap göçmenlerinin

uğrak yeri idi. Kureys kabilesi Mekke'de yaşıyordu. Ticaret ve tefecilikle zenginleşen bazı aileler, kabile içerisindeki diğer küçük ailelerin ve tacirlerin zor duruma düşmesine neden oldular (Örneğin Beni Ümeyye ailesi başlarda Muhammed'in düşmanı iken sonrasında Muhammed'in gücüyle birleşerek fetihlerde önemli roller oynadılar). Diğer orta halli aileler (örneğin Beni Haşim, Muhammed'in ailesi) ticaretle ve tarımla uğraşıyorlardı. Bütün aileler Etiyopya'dan köle getirip tarım işlerinde kullanarak emeklerini sömüyorlardı. Kabile cemaatindeki birliğin dağılması, özel toprak mülkiyetinin gelişmesi ve bunların sonucunda zengin ile yoksul arasındaki farkın açılması, Arabistan'ın Kuzey Bölgelerindeki sosyal yapıyı sarstı. Güçlü bir sosyal ve ekonomik kriz bu bölgeleri sarstı. Muhammed Arap Yarımadasındaki krizle mücadele etmek için dağılmış ve savaşlara girişmiş olan kabileleri bir araya getirmeye çalıştı. Bunu başarması için birleşik bir Arap devletine ihtiyacı vardı.

3- İslam edebiyatı 19. yüzyılda batılı sömürgecilerin galibiyetlerinden bol bol söz eder. İngilizler Orta-doğu'daki hakimiyetlerini 19. yüzyılın sonlarına doğru pekiştirirken aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu'nun da bölgedeki gücünü azalttılar. Çarlık Rusyası 1857'de Kafkaslara ve Orta Asya'ya girdi. Bu yarım yüzyıllık süre, bir dönüm noktasıdır. Asırlardır devam eden Müslüman ve Hıristiyan imparatorlukları arasındaki denge bozulmuştu. Hıristiyan dünya feodalizmden kurtulmuşken, Müslüman dünya hala geçmişe sıkı sıkıya tutunmuş çırpınıyordu.

Ulusalcı düşünceleri köktenci düşüncelerden daha kuvvetli olan bazı İslami güçler sömürü-öncesi geçmişe duyulan özlemi kullanarak insanları altında birleştirebilecekleri ideolojik sancığı oluşturmaya çalışıyorlardı: Ramallah sokaklarında Selahaddin Eyyubi (İslam İmparatorluğu için Haçlılara karşı savaşan, zaferler kazanan ünlü bir savaşçı) portresiyle yürüyüşler düzenleniyor; Arap feodallerinin ve Kralların şevkle ve mutlulukla İngilizlere Osmanlıları def etmesi için yardım ettiği gerçeği görmezden gelinip, Osmanlı İmparatorluğu imgesi yüceltiliyor; İslam uygarlığının vakt-i zamanında Avrupa Karanlık Çağ'dayken ne kadar ileri olduğu nostaljisi (Doğru olsa da geleceğe bakmakta fayda var!) durmadan işleniyor. Tarih şu soruyla çok uğraştı: "Niçin dünyanın İslami kesimi Avrupa sömürgeciliği ile baş edemedi?" Bu sorunun kendisi Müslüman ülkelerdeki aydınların uğraştığı tarihsel çalışma ve analizlerin önemli bir maddesidir, ama bu makalenin alanı dışındadır. Gene de doğru proleter yaklaşımı şu noktadan oluşturulmalıdır. Geçmişteki insan toplumlarının durumunu ve gelişmesini bilmek ve incelemek önemli olmasına rağmen, proletarya bugünün acımasız gerici imparatorluklarıyla (emperyalistler) mücadelesini, geçmişte kalan imparatorlukları yeniden kurmak için vermemektedir. İlk olarak proletarya o zamanlar henüz oluşmamıştı, bu nedenle uğrunda oğlayıp, savaşıp yeniden kuracağı kayıp imparatorluklar yoktur. İkincisi geçmişte kalan bu imparatorluklar- doğuda ve batıda ve din, ırk ayrımı olmaksızın- baskıcı yapıları, bu yapılar özlenmeye bile

değmezler. Marx'ın da dediği gibi proletarya da rahatlıkla diyebilir ki; bırakın da ölümler ölümleri gömsün (başka bir deyişle burjuva ve feodal sınıflar bırakalım kendi geçmişleri için ağlasınlar). Bizim uğrunda savaşacak bir geleceğimiz var. Gelecekteki toplum daha önce var olmuş tüm sınıflı toplumlardan farklı olacak.

4- Günümüzde varolan İslamcı Hareketlerin ideologları olarak şu isimleri sayabiliriz: İran'da Humeyni, Mutaahari ve Talabani; Mısır'da Seyyid Kutb; Pakistan'da Madudi ve Sudan'da El-Turabi.

5- 1980'lerde Reagan yönetimi esnasında CIA, Nikaragua'daki yeni Sandantista rejimine karşı gizli operasyonlar yürüttü. CIA'den Oliver North tarafından yürütülen operasyonlara "Contras" adı verilen Nikaragua ve Kübalı gerici paralı askerler katıldı. Bu operasyonların maddi kaynağı kokain kaçakçılığıyla ve İsrail üzerinden İran'a satılan silahlardan elde edilen gelirle sağlandı. Bu skandala sonradan İran-Contragate skandalı dendi.

6- Özellikle 11 Eylül sonrasında liberal entelektüel yayınlar dahil batı medyası, İslam'ın diğer dinlerden daha farklı olduğu, doğası itibarıyla daha sıkı ve sorgulamaya diğer büyük dinlerden daha kapalı olduğu ve bu nedenlerle Arap ve Müslüman dünyanın yoksul olduğu ve ilkel liderlere (feodal şeyhler ve benzerleri) sahip olduğu yönünde yoğun propaganda faaliyetlerine girişti. Su ima ediliyor; Batıda yaşayan insanlar çok daha şanslılar çünkü daha açık görüşlü olan Musevi-Hıristiyan ahlaki üzerine kurulmuş rejimlerde yaşıyorlar ve bu

yüzden de daha zengin ve daha özgür bir yaşamları var. Bu batılı sovenist bir görüştür. İslam'ın yazılı kutsal metinleri ve gelenekleri söz konusu olduğunda şu gerçeğe dikkat çekmekte fayda var. Kuran ve İslami gelenek birçok açıdan Musevi-Hristiyan metinlerin ve geleneklerin güncelleştirilmiş ve konsantra hale getirilmiş halidir. Ayrıca Zoroastriyanizm'den, Yunan filozoflarından vs. de faydalanılmıştır. Bütün bu dinler eşit ölçüde baskıcı ve geridir.

İslam'ın doğası gereği reform yapamayacağı tezi tarih dışıdır. Tarih boyunca İslam değişen sosyal koşullara kendini değiştirerek karşılık verdi. Aslında İslam'da bu kadar farklılaşmaların olmasının nedenleri arasında toplu isyanlar, işgalleri, güç mücadelelerini, büyük fikir ayrılıkları ve Yunanlılardan, Mısırlılardan ve Babililerden öğrenilenlerle, İslami bölgelerde hızla gelişen matematik, astronomi vs gibi bilim dallarının etkisini sayabiliriz. Şu da doğrudur ki İslam Dünyası bilimsel ve entelektüel açıdan birçok yönde Ortaçağ Avrupa'sından daha ileriydi. 7 yüzyılda Müslümanlar imparatorluklarını kurduklarında Avrupa Ortaçağ karanlığındaydı. Sonraki çağlarda Hristiyanlık Engizisyonla tanıştı, sapkın ilan etiklerini kazıklara geçirdi. Buna rağmen Avrupa'da dinin ve feodalizmin etkisi kapitalist devrimlerle kırılken İslam topraklarında feodalizmin gücü hala rakipsizdi. Fakat batıdaki kapitalist gelişme Hristiyan merkezli değildi. Bazıları Protestanlık ve Kalvinizm olmasaydı kapitalizmin batıda gelişemeyeceğini iddia ederler. Durum bunun tam tersidir. Kapitalizm

geliştiğinde (ki bu biçimde gelişmek zorunda değildi; örneğin Avrupa'da ilk ortaya çıkışı vs.) birleşik bir dünya tarihi oluşturdu. Bu süreç içerisinde İslam baskıcı ve diğerlerine tabi olan toplumların üstyapılarının bir parçası olarak kalmaya devam etti. Avrupa ve Amerikan sömürgeciliği ve emperyalizmi bu ülkelere girdiğinde günümüzde gördüğümüz yan-sömürge, yan-feodal dengesiz toplumları oluşturacak düzenlemelere girişti. Bu ülkelerin üstyapılarındaki İslam egemenliği feodalizmin ve sömürgeci-emperyalist köleliğin varlığının gücü göstergeleridir. Tarih böyle ilerledi ve hangi dinin daha iyi olduğu tartışması anlamsız ve tarih dışıdır.

Bir başka tarih dışı görüş de İslam'ın batıyı yakalaması gerektiği görüşüdür. İslam Batıyı "yakalamaya" çalışmamalıdır, istese de yapamaz zaten. Dünya emperyalist-kapitalist ülkelere daymıştır. Ve İslam ülkelerinin İslamcı Kantlar, Lutherler üretmesine gerek yoktur. O dönem geride kaldı ve o dönemi canlandırmaya çalışmak gericiliktir.

7- İranlı Ali Şeriatî en ünlü İslam düşünürlerinden birisidir. Modern devrimci bir Şii'cilik anlayışı oluşturmaya çalıştı. Şiiler arasındaki modern eğilimin kurucularındandır. Ayetullah Humeyni onu eklektik bir düşünür olarak tanımlar.

Şeriatî Şiiliğin kökenlerinde çok büyük bir devrimci potansiyel olduğunu iddia eder. Şiiliğin yeniden okunması ve yorumlanmasında modern sosyolojiden ve Marksizm'in bazı öğelerinden yararlanan Şeriatî'nin amacı anti-sömürgeci yerel bir kimlik portresi oluşturmaktır. "Kendine Geri

Gelmek" en önemli yazılarından birisinin başlığıdır ve düşüncesinin temelini oluşturur. Batıdaki sömüröleri ve sömüröleri bir arada değerlendiren ve "öteki" olarak adlandıran Şeriatî, Muhammed'in kızı Fatma'yı da modern Müslüman kadınına, örnek model olarak önerir.

Şeriatî'nin politik amacı Marksizm'in İran aydınları üzerindeki büyüyen etkisini kırmaktır.

8- 19 yüzyılda Şii inancının hiyerarşisi şöyle yapılandırılmıştı: En tepede Büyük Ayetullah aşağısında Ayetullah ve İslam Heyeti. Sadece Büyük Ayetullah Taghlead yapabiliyordu.

9- Burada İran Halkın Mücahitleri Örgütü hakkında birkaç söz söylemek gerekiyor çünkü bazı noktalarda çoğu köktenci İslami hareketten farklılıklar gösteriyorlar. 1960'ların sonunda anti-emperyalist bir gerilla örgütü olarak kurulan HMÖ Şaha ve Amerikalı emperyalistlere karşı savaştı. Örgütün politik hedefi açıktı; şahı devirmek ve Amerikan emperyalizmini İran'dan def etmek. Gelecek toplumlar için perspektifleri ise "Sınıfsız Tehdidî Toplum" idi, yan, her şeyin tanrıya ait olduğu sınıfsız bir toplum. Başlangıçta radikal bir küçük burjuva örgütü olan HMÖ, Müslüman kitlelerin gözünde meşruyet kazanmak ve kendini diğer Marksist politik örgütlerden ayırmak için İslam'ı referans gösterdi. Aynı zamanda kendisini gerici din adamlarından ve İslami köktencilerden ayırmak için de sınıf, sömürü, emperyalizm gibi kavramları kendi teorisine kattı.

T

U

T

S

A

K

Zindadayım, nemli karanlıkta

Beslediğim genç kartal, avluda

Altında parmaklıkların çırpıyor kanatlarını

Gagalarken kanlı bir yiyecek parçasını

Gagalıyor ve fırlatıyor gözleri pencerede

Sanki aynı arzuyu taşıyor benimle

Bakışı ve çığlığıyla diyor ki tutsaklık yoldaşın

"Vakit geldi artık uçalım dostum uçalım!

Bizler özgür kuşlarız hadi davran

O beyaz dağa doğru, daha öteye bulutlarda

Denizin gökyüzüyle buluştuğu maviliklere

Sadece rüzgarın ve benim gidebildiğimiz o yerlere..."

Puşkin

Ecevit'in Köy-Kent Aldatmacası ve Gerçekler

Egemen sisteme karşı mücadele çeşitli araçlarla ve çeşitli biçimlerde yürütülürken esaslı ayırımı gözden kaçırmadan ideolojik mücadeleyi de hep ön planda tutmak gereklidir. Ezilenleri ekonomik cendelerle elinde tutmaya çalışan hakim sınıflar, çeşitli ideolojik aygıtlar kullanarak bu çabalarını pekiştirir. Türkiye'nin aktif nüfusunun % 39,5 gibi en büyük kesimini oluşturan (DİE Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları, Nisan-1998, Ankara) köylülük de bu cendelerden nasibini almaktadır. Her seçim dönemi öncesi kırsal kesime yönelik vaatler ducaak uçuklatacak biçimde ortalığa dökülmektedir. Yukarıda sözü edilen ideolojik aygıtları da kullanan komprador patron-ağa politikacılar, en stratejik olarak kavradıkları köy-

lülüğe yönelik yalanlarında da bir o kadar akıldışı vaatler ve göz boyamalarda bulunmaktadır.

Yazımızda bu kadar akıldışılıklar içerisinde egemenlerin yıllardan beri dillerinden düşürmedikleri köy-kent kavramı açıklanıp, son uygulaması olan Ordu ili Mesudiye ilçesi Çavdar ve yöresi köy-kent uygulaması incelenecektir. Çalışmamız bu konularla ilgilenen okuyucuların kafalarındaki soru işaretlerini giderme-

lerine yardımcı olurken; diğer taraftan gücünü işçi sınıfının ideolojisinden alan ve bu ideolojik önderlikle geniş köylü yığınlarını harekete geçirmeyi hedefleyen genç arkadaşların kafalarında yeni sorular oluşturarak onları çalışma yapmaya güdülemeyi amaçlamaktadır.

Köylülüğün doğru biçimde kavranması Türkiye'nin devrim programının can alıcı bölümünü oluşturmaktadır. Bunun farkında olan komprador burjuvazi ve toprak ağaları iktidarı, her adımda bu gerçeği göz önünde bulundurmaktadır. "Çiftiyi Topraklandırma Yasası" (1945), 1960 Anayasası'na toprak reformu ile ilgili madde konulması, daha sonra Toprak ve Tarım Reformu Yasala-

(1973'te çıkarılan bu yasa daha sonra Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir) çıkartılmış, zünde "köklü" değişim gerektiren sorunların bir çırpıda halledilmesi yönünde propagandalar yapılmıştır. Planlı dönem ekonomisinde sömürge ve yarı-sömürgeerde eşanlı olarak uygulamaya konulan ve bu ülkelerin sosyalizmle yakınlaşmasını önlemeye yönelik olarak hazırlanan "köy kalkınması", "kırsal canlandırma" gibi projeler ABD tarafından devreye sokturulmuş; yapılan sözde planlarla kırsal sorunların çözüleceği vaad edilmiştir. Egemenlerin iç dalaşmaları sonucu şekillenen bu "planlar"da köylük Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'na (1979-1983) kadar farklı biçimlerde kendisine yer bulmuş, 4. BYKP'de ise gündeme köy-kent uydurmacası sokulmuştur.

Köy-kent kavramı ile ilk kez CHP'nin 1969 ve 1973 seçim bildirgelerinde karşılaşırız. Bugün ayakta dahi duramayan Ecevit'in o dönemde "Karaoğlan", "Halkçı Ecevit" sloganlarıyla çıktığı seçim gezilerinde kırsal kesimden oy toplayabilmek amaçlı uydurduğu bir kavramdır köy-kent. Emperyalist sömürü içerisinde ABD tarafından sömürge ve yarı-sömürgelerde uygulanan politikalar içerisinde çeşitli kurumlar tarafından ana hatları belirlenen ve İngiltere'deki tarım

(agriculture) ve endüstri (industry) sözcüklerinin ilk hecelerinin birleşimi olan "agrindus" kavramı Türkçe'de kendisini Ecevit'in dilinde köy-kent olarak bulmuştur. Sözü edilen kuram sosyalist ekonominin de temel sorunlarından olan kır-kent farklılığının gideril-

● **IMF** politikaları Türkiye'de ve bizim gibi ülkelerde tarımı geliştirmeyi bırakın mevcut tarımsal ilişkilerin yıkımını amaçlamaktadır. Çünkü emperyalist sermayenin yarı sömürge-yarı feodal ülkelerden elde ettiği tarımsal hammadde ve ürünlere artık ihtiyaç duymamaktadır.

mesi sorunsalını çözümlenmeye yönelik olduğu iddia edilen ve dağınık köylerin birleştirilerek hizmet sunumu maliyetlerinin düşürülmesini öngören bir kuramdır. Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı'nın 1978 yılında uygulama yaptığı Van-Özalp köy-kentini incelediği bir kaynakta kuram şöyle değerlendirilmektedir: "Köy-kentin köye bayındırlık hizmeti götürmekten öte boyutları vardır. Önemli olan köylüyü kalcındıracak bu boyutlardır. Köydeki fiziksel düzenlemelerin ve altyapı olanaklarının artırılmasının

her zaman köylüyü kalcındırmak anlamına gelmediği artık biliniyor. Köylünün kalkınması, köylülükten kurtulması ve dönüşüm geçirmesi, böylece toplumumuzun diğer kesimleri ile yarışabilir bir iktisadi yapıya ve örgütlenme düzeyine kavuşması ile olanaklıdır. Bunun için üç boyutla dönüşüm gerekiyor: Tarım sanayileşecek, kırsal olan kentleşecek ve köylü köylülükten kurtulacaktır" (Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı; 1,2). Adı geçen çalışma konuyla ilgili olan yazındaki (literatür) belki de tek kapsamlı kaynaktır. Bu kaynakta köy-kentlerin başarı ölçütleri şöyle sıralanmıştır:

- Tarımsal üretimin verimliliği artacak,
- Köy-kent ve çevresinde yaşayanların biriktirme olanakları yükselecek,
- Tarımsal birikimlerin sanayiye aktarılmasını sağlayacak bir işleyiş kurulacak,
- Kentleşme ve sanayileşme kırsal alana yayıldığı için bu çevrenin nüfus tutma olanağı artacak,
- Kırsal alanda yerel yönetim, yeni üretim düzeninin ögesi kooperatiflerle bütünleştiği için, yönetime karşın halkın yabancılaşması kalkacak, yönetim demokratikleştirilecek,
- Köy-kent toplumunun eğilimleri ve davranışları hem bugünkü köyden hem de bugünkü kasabadan farklı olacak (Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı; 6).

Bu değerlendirmeleri ekonomiden azıcık anlayan birinin bile ciddiye alması mümkün değildir. Neredeyse bu yazılanlar sonucunda ekonominin temel sorunu olan kırsal-kent farklılığının bir çırpıda çözümlenebileceğini düşüneceğiz. Temel ekonomi bilgileri ışığında değerlendirildiğinde dahi tutarsızlıkların görüldüğü köy-kentler, kırsal kesime yönelik uygulanan en kapsamlı demagogilerdendir. Bu demagogilerin yaratıcısı, Türkiye tarımını yok

etmeye yönelik emperyalist tekelilerin istemiyle peşpeşe çıkarılan Tütün ve Şeker Yasaları ve köylüyü un bulamayacak duruma getirecek Doğrudan Gelir Desteği'ni (bu uygulamaların ayrıntılı değerlendirilmesi için bak. Devrimci Demokrasi Gazetesi sayı:27,28) uygulamaya sokan hükümetin başbakanı olan Ecevit'ten başkası değildir.

Yukarıda bahsettiğimiz ve önümüzdeki yıllarda acı sonuçlarını daha net görebileceğimiz tarım yasaları; köy-kent projesinin demagogik zeminde sunulan ölçütlerine teorik planda bile terstir. IMF politikaları Türkiye'de ve bizim

gibi ülkelerde tarımı geliştirmeyi bırakın mevcut tarımsal ilişkilerin yıkımını amaçlamaktadır. Çünkü emperyalist sermayenin yarı sömürge-yarı feodal ülkelerden elde ettiği tarımsal hammadde ve

peryalizmin önemli toplumsal dayanaklarındandır.

Bu iki gerçeklikten dolayıdır ki; köy-kent projesinin teorik amaçları gerçekleştirilebilir olsa dahi hakim sınıflar bunu hiçbir zaman

politik bir tercih olarak kabul etmeyecektir ve etmemiştir de zaten. Buna rağmen geçmişte Özalp ilçesinde günümüzde Mesudiye'deki gibi uygulamalar ne kadar başarılı oldukları tartışması bir yana yoksul köylülüğün gözünü boyamak

ürünlere artık ihtiyaç duymamaktadır. Özellikle gen teknolojisinde sağladığı ilerlemeyle geniş tarım arazilerinin işletilmesi yerine insan sağlığına etkileri olumsuz da olsa bu teknolojiyle üretilmiş ürünlerin piyasaya sürülmesiyle karını maksimum tutabilmektedir. İşin bir yönü buyken diğer yönü de mevcut IMF politikaları olmasa bile Türkiye'de hakim sınıfların başta da belirttiğimiz gibi ülkede tarımı geliştirme, tarımsal ilişkilerde ilerleme sağlama gibi bir derdi hiçbir dönem olmamıştır. Var olan yarı feodal üretim ilişkileri ve bunların muhafaza edilmesi hakim sınıfların varlık nedeni ve em-

ve baş umutlar vermek için üretilmiş projelerden öte bir şey değildir. Bu nedenle tarımda yıkımı sağlayacak IMF politikalarına imza atan Ecevit'in aynı zamanda günümüzde bu projeyi gündemleştirmesi başına değildir. Tasfiyeye uğrayacak ama alternatif ekonomik koşullar bulamayacak olan yoksul köylülüğün önüne sürülmüş ve bu anlamda köylünün oyalanmasını ve tepkilerinin yumuşatılmasını sağlayacak bir proje olarak gündemdedir.

Şimdi köy-kent projesinin uygulamalarına bir göz atalım:

Köy-kent projesi ilk olarak 1978 yılında Van iline bağlı

Özalp ilçesinde uygulamaya sokulmuştur. Projenin daha sonra Kürt halkının yoğun olduğu illerde deneme çalışmalarının devam etmesi, projenin ne denli "ekonomik" amaçlı ve masum olduğunu da ortaya koymuştur. İlk uygulamalardan iki yıl sonra 1980 darbesi ile köy-kent yerini başka demagogilere bırakmış ve yerini 1999 seçimleri sonucu iktidar koltuğunu tekrar devralan Ecevit'in eski imajını sürdürme gayretiyle nostaljik sayılabilecek bir uygulama olarak Ordu ili Mesudiye ilçesinde ve haksız savaş sonucu köylerinden edilmiş olan Kürt halkının yaşadıkları coğrafyada Kürt köylerini devrimci başkaldırıdan uzak tutmak amaçlı ve toplu göçaltı uygulaması sayılabilecek biçimde uygulanmaya başlanmıştır. Göç-Der'in Haziran ayı içerisinde yaptığı açıklamaları da dikkate almak suretiyle köy-kent uygulamasının Kürt Ulusal Hareketi'ne karşı yüklendiği misyonu başka bir çalışmaya bırakarak Ordu-Mesudiye köy-kent uygulamasını değerlendirmeye geçiyoruz.

Mesudiye köy-kent projesini incelemeyen önce Mesudiye'nin sosyal-ekonomik-coğrafi durumuna bir bakalım. Mesudiye ilçesi Ordu iline 120 km. mesafede, Ordu merkez, Ulubey, Gököy, Tokat'ın Reşadiye, Sivas'ın Koyulhisar, Giresun'un Şebinkarahisar ilçeleriyle toprak sınırı bulunan;

Orta ve Doğu Karadeniz kesimlerinin ayrıca Karadeniz Bölgesi ile İç Anadolu Bölgesi'nin kesiştiği noktada bulunmakta ve bu özellikleriyle gerilla mücadelesi açısından önemli bir noktada bulunmaktadır. İlçenin rakımı (denizden yüksekliği) 1050 metre olmakla birlikte yörenin en yüksek tepesi olan Gündeliç (2800 m.) de ilçe sınırlarının içerisindedir. Arazi yapısı çok engebelidir. Yükseltisi ve denizden uzaklığı nedeniyle iklimi de çok serttir. İlçenin büyük kesimi sık ormanlarla kaplıdır. Zengin bitki örtüsüne sahip ilçede yaylalar ayrı bir öneme sahiptir.

Mesudiye'nin toplam nüfusu 35.937 kişi olmakla birlikte bu nüfusun 27.910'u köylerde yaşamaktadır. Mesudiye'nin okur-yazar oranı % 96'dır.

İlçenin ekonomisi tarım, hayvancılık ve orman ürünleri ticaret ve üretimine dayanmaktadır. İlçede Meletsan Gıda San. Ve Tic. AŞ dışında istihdam sağlayıcı sanayi kuruluşu bulunmamaktadır. İlçe içerisinde Ziraat ve Halk Bankaları'nın şubeleri vardır.

Mesudiye ilçesinde her yıl "Mesudiye Kurultayı" adı altında, ilçe dışında yaşayan Mesudiyelilerin düzenlediği kurultaylar yapılmaktadır. Mesudiye kurultayları 1991 yılından itibaren düzenlenmeye başlanmıştır, düzenleyicileri arasında bürokrasinin çeşitli yerlerindeki Mesudiyeliler ve

Kırsal kesimi oluşturan ve Halk Savaşı içerisinde temel güç olan yoksul köylülüğün sistemin ideolojik saldırısına karşı başta demokratik halk kooperatifleri olmak üzere dernekler ve sendikalarda örgütlenmesi gerekmektedir. Bu tip oluşumlarda kazandırılacak demokrasi anlayışı devrimin ileri aşamalarında işimizi kolaylaştıracaktır.

Oktay Ekşi gibi namılı kalemler bulunmaktadır. Bu yönüyle Mesudiyelileri "tehlikeli maceralara" sürüklemeye çalışan "dış odakları" önlemekte ve ilçe halkını sisteme yedeklemeye çalışmakta önemli "başarılar" kazanmıştır. Mesudiye Kaymakamlığı'nın resmi internet adresinde (www.mesudiye.gov.tr) "devletten herşeyi beklememek" için oluşturulduğu

söylenen bu kurultayların en önemli başarısı olarak, ilçedeki askeri eğitim birliğinin ilçeye getirilmesi olduğu belirtilmektedir. Bir başka başarı ise Ecevit'e köy-kent projesinin ilçede uygulanması için teklif götürülmesi olarak belirtiliyor.

Yukarıda sosyo-ekonomik ve coğrafi yapısının gerilla savaşı için uygunluğunu vurguladığımız ilçede köy-kent uygulaması gecikmemiş ve B. Ecevit tarafından 2 Eylül 2000 tarihindeki bir törenle başlatılmıştır.

Mesudiye Kaymakamı Şafak Başa'nın İdarecinin Sesi adlı bir yayında belirttiğine göre proje üç aşamada uygulanacaktır. Bu aşamalar altyapı hizmetlerinin tamamlanması, eğitim ve sağlık gibi sosyal hizmetlerin götürülmesi, son olarak da kooperatiflerin kurulması, damızlık, sığır, besicilik, arıcılık, su ürünleri, koyunculuk projeleri, orman ürünlerini işlemeye yönelik yatırımlar, küçük sanayi sitesinin yapılması gibi ekonomik çalışmaların olduğu aşamadır (Başa, 2000).

Yukarıda özetlenen çalışmaların 2002 Eylül ayında tamamlanacağı varsayılmıştır. Bugün itibarıyla bırakın bu çalışmaların tamamlanmasını, geliştirilen makro-politikalarla kooperatifler çalışmaz duruma getirilmiş, yem fiyatlarının artması vb. sonucu besicilik bitirilmiş, ormanlar uluslararası tekelere peşkeş çekilmiş,

küçük esnaf yokolmayla karşı karşıya gelmiştir. Oktay Ekşi ve Hürriyet gazetesinin "sanat dehası" Doğan Hızlan'ın yazılarında bahsettikleri toplumsal dönüşüm ortalarında görünmemektedir. 2000 yılı rakamları ile 10 trilyonun üzerinde bütçeye sahip proje Halk Savaşı'nın geliştirilmesine karşı olan misyonunun dışında başkaca "halkçı" amaçla kullanılmamıştır.

Kırsal kesimi oluşturan ve Halk Savaşı içerisinde temel güç olan yoksul köylülüğün sistemin ideolojik saldırısına karşı başta demokratik halk kooperatifleri olmak üzere dernekler ve sendikalarda örgütlenmesi gerekmektedir. Bu tip oluşumlarda kazanılacak demokrasi anlayışı devrimin ileri aşamalarında işimizi kolaylaştıracaktır. Bu çalışmalar yapılırken köylü için savaş savaşmak yerine köylü ile birlikte başta proletarya olmak üzere tüm ezilenlerin kurtuluşu için savaşmak gerektiği bir an bile unutulmamalıdır.

Son sözü dünya halklarının son büyük öğretmeni Mao'ya bırakalım. Mao "önce traktör sonra kooperatifleşme" uygulamak gerektiğini savunanlara karşı bakın ne diyor: "Biz tam tersini yaptık - Biz bir kitle çizgisi yürürlüğe koyduk; toprak ağası sınıfına karşı mücadeleye vermeleri, bunların toprağını adam başına bölüştürerek dağıtmaları için yoksul ve

aşağı-orta köylülükleri ayaklandırdık. (Bu kırsal bölgelerde büyük bir devrimdi). Hemen sonra bunu karşılıklı yardım ve kooperatif hareketleri takip etti. Ve bu noktadan itibaren, adım adım ilerleyerek, köylülük sosyalizm yoluna götürdük. Kitlesele bir parti ve ordumuz vardı. Güçlerimiz güneye gidince, her eyalete eyalet, bölge, il ve bucak düzeylerinde çalışmalar yapmak üzere kadro müfrezeleri yerleştirildi. Güçlerimiz varır varmaz köylere derin bir şekilde sızar, "yoksulları acılarından öğrenmek üzere ziyaret eder", "kök salıp bütün öğeleri toparlar", yoksul ve aşağı-orta köylülerin aktif öğelerini örgütlerdi" (Mao, 1980, 97).

KAYNAKÇA

- Başa Şafak, "Ordu Mesudiye İlçesi Çavdar ve Yöresi Köyleri Köy-kent Projesi", İdarecinin Sesi Dergisi, C: XIV, Ankara, 2000.

- Devlet İstatistik Enstitüsü, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları, 1998, Ankara.

- Köyşileri ve Kooperatifler Bakanlığı, Kırsal Alan İçin Kalkınma Önerisi Köy-kent: Van-Özalp 1978 Köy-kent Düzeni, Ankara, 1978.

- <http://www.mesudiye.gov.tr>

- Zedung Mao, Sovyet İktisadının Eleştirisi, Birikim Yayınları, İstanbul, 1980.

Üniversitelerde Çalışma Tarzı Üzerine

Yaşamın sonsuz ve kesin-
tisziz değişiminin doğru-
luğu, yaşamın kendisini
değiştirmek isteyen her görüşe,
bu değişimlerin iç bütünlüğünü
özme ve yaşamın içinden süzü-
lip gelen bu çözümlemeyi, yaşa-
mın değiştirilmesinin kılavuzu
olarak kullanma zorunluluğunu
yaratmaktadır. Değişimlere ko-
natsız kalan veya değişimleri iç
bütünlüğünü çözümleyemeyen
her görüş, uygulanabilir olmadığı

için yaşamın hata tanımaz acı-
masızlığı karşısında yenik düşme-
ye ve yok olmaya mahkumdur.

Toplumsal pratiğin bütün di-
namiklerinin, değişkenlerinin, ve-
rilerinin en ince ayrıntısına kadar
incelenmesi ve bütün bunların
özünün, iç ve dış ilişkilerinin, ken-
di iç çelişkilerinin çözümünün
materyalist bakış açısıyla sistemli
bir şekilde bütünlüğe kavuşturul-
ması, bizi yaşamın değiştirilme-
sindeki en büyük silaha yani akla

uygun, doğru, uygulanabilir bil-
giye götürecektir.

Bilginin doğruluğunun yada
yanlışlığının temel ölçütü, yaşamda
uygulanması sonrası istenilen so-
nucu verip vermemesiyle ölçülür.
İstenilen sonuca ulaşamaması so-
runu, somut durumun tahlilindeki
eksikliklerin tamamlanarak, dü-
şüncelerin hayata uygulanabilir
hale getirilmesiyle aşılır. "Doğru
bir fikre, maddeden bilince, sonra
tekrar maddeye; yani pratikten bil-

giye, sonra tekrar pratiğe giden sürecin birçok kez yinelenmesiyle ulaşılır."1 Bu sürecin devamlı yinelenmesi, hareket karşısında duranlığın aşılmasını ve bilincin nitel anlamda bir üst aşamaya sıçramasını sağlayacaktır. "Pratik;doğru bilgiyi yanlış olandan, materyalist yaklaşımı idealist yaklaşımdan ayıracak kadar ve materyalist bilgi teorisinin doğruluğunu tanımlayacak kadar belirgindir."2

Yaşamın değiştirilip dönüştürülmesinin ön koşulu onun doğru anlaşılması, öğrenilmesi kitleler için de geçerlidir. Kitlelerin değiştirilip dönüştürülmesi, bilinçlerindeki bulanıklığın berraklaştırılması ve gerçek hedefe yönlendirilmeleri sorununun aşılmasının vazgeçilmez ön verisi onların doğru tahlil edilmesidir. Kitlelerin içinde olma, yaşamlarını paylaşma ve onlardan öğrenme yapılacak tahlilin, doğruluk derecesini belirleyen en temel pratiklerdir. "Birincisi, ister duyular, ister aletler aracılığıyla olsun, bir şeyi bilmek için gözlemin esas olduğudur. İkincisi, insanların, bir şeyin temel özelliklerini ve onu yöneten yasaları ancak incelenmekte olan görüngü ile dinamik olarak karşılıklı etkide bulunarak bilgilenebileceğidir."3

Bu alıntının yapıldığı eserde bir örnek üzerinde şöyle bir çözümleme yapılmaktadır: Bir ağacın boyu, yapraklarının rengi, biçimi,tacının biçimi, kabuğu-

nun özelliği v.b. nitelikleri gözlem yoluyla tanımlanabilir. Ama ağacın yaşını öğrenmek istiyorsak onu kesip-bıçmak zorundayız. Bitkinin hücrelerinin niteliklerini veya biyokimyasal tepkimelerin nasıl geliştiğini öğrenmek için mikroskop veya kimyasal belirteç kullanmalıyız. Bitkinin karanlıkta ve aydınlıkta, karbondioksit miktarının farklı olduğu koşullardaki gelişimi, bağlı olduğutopraktaki mineraller ve su oranının o bitkinin verimliliği üzerindeki etkisinin belirlenmesi, ağacın sertlik derecesinin veya esnekliğinin ölçülmesi için daha karmaşık işlemlerin uygulanması gerekmektedir.

Bu örnekte de anlaşılacağı üzere incelenen süreçlerle karşılıklı etkileşime girmemek, değişik verileri elde etmek için değişik araç ve yöntemleri geliştirememek olayların derin ilişkilerini, temel niteliklerini çözümlenmede bizi yetersiz kılacaktır. Kitlelerin tahlil edilmesinde ve onlarla ilişkiye geçilirken kullanılacak araç ve yöntemlerin seçilmesinde onların sosyo-ekonomik durumları ve bu genel belirlemeden hareketle sahip oldukları kültürel yapı, duyguları düşünceleri, zevkleri, ilgi alanları, giyimleri, kuşamları, gelişen güncel olaylar karşısındaki konumlanışları ve buna benzer sayısız özellikleri büyük önem taşımaktadır. Bu özelliklerin öğrenilmesinde gözlemin yeterli olmayacağı doğruluğu bize tek bir

alternatif bırakmaktadır, o da hayatımızın her anında kitlelerle iç içe olma. Ayrıca bu özelliklerin kişiden kişiye, toplumdan topluma farklılık göstermesi kitle ilişkilerinde kesin ve değişmez doğruların yanında yaratıcı ve seçici araçların üretilmesi zorunluluğunu dayatmaktadır.

"Bilimde ya da günlük yaşamda ortaya çıkabilecek her soruya kesin ve değişmez yanıtlar elde etmek isteği,bilgiye metafizik yaklaşımın bir özelliğidir."4

Tanıştığımız her yeni insanın bizim ülkemizi biraz daha genişleteceği, kolektif üretime katkıda bulunarak bizi hedefe bir adım daha yaklaştıracığı gerçeği ve bu gerçeğin bizim için yaşamsal önemi, bu görevlerin nasıl hayata geçirileceği noktasında bizi ayrıntılı düşünmeye yönelmektedir. Öğrenci muhalefetinin bugünkü durumuyla bütünleştirerek bu soruna çözüm yolu göstermeye çalışalım. Tüm öğrenci muhalefeti bugün kitlelerden büyük ölçüde kopmuş olmaktan, onlarla ortaklaşmamaktan yakınmaktadır. "Kitleler apolitikdir, birçok şeyi bilmezler, onlardan öğrenecek bir şey yok." şeklinde kendini beğenmiş ve üstten yaklaşımlar, kuru ajitatif, hayatla bağı kurulmadan söylenmiş sözler ve uygulanmış pratikler bugün öğrenci muhalefetini kitlelerden soyutlamıştır.

Kitelere yüzümüzü dönmek, onların eleştirilerini kendi-

lerine göre onlardan faydalanarak en yüksek verimi almaya çalışmak bu sorunların aşılmasında bize yol gösterici ilkelerdir.

Özde üniversitelerde, genelde ülkemizde artan saldırılar karşısında tüm üniversite gençliğini ve halkımızı birleştirme koşulları nesnel olarak daha da olgunlaşmış durumdadır ve böylesi bir dönemde belirlenen ilkeler doğrultusunda yapılacak çalışmalar, ideolojik öncülüğümüzü kitlelerle buluşturacak ve onların muazzam değişim gücünü

açığa çıkararak hedefe yönlendirecektir. Stratejide ısrar, taktik ve politikalarda esneklik, yaratıcılık ve somut duruma göre şekillenmiş bu süreci hızlandıran katalizör rolü oynayacaktır. Daha da somuta indirgeyip, öğrenci gençliğin temel çelişkisi olan YÖK'e karşı birlikteliğin nasıl oluşturulacağı üzerinde duralım.

12 Eylül AFC'nin üniversitedeki yansıması olan YÖK öğrenci gençliğin temel sorunudur. Ülkemizde YÖK denetimindeki üniversitelerde binlerce öğrencinin baskıcı, anti-demokratik, anti-bilimsel eğitim sisteminde "öğrenim" görmesine rağmen YÖK

karşıtı eylemlere öğrencilerin küçük bir kısmı katılmaktadır. Yani sorunlarının farkında olmayan veya sorunlarına sahip çıkmayan, tepkisini bütünselleştirip sonuç almaya yöneltmeyen bü-

yük bir kitle mevcuttur. Bu sorunun aşılmasının yolu yani örgütsüz gençliği harekete geçirmenin yolu "Cepheyi geniş, hedefi dar tut" temel perspektifinden hareketle öncü politikalarımızı kitleye mal etmek ve onlarla yeniden şekillendirmek, YÖK'e hayır neye evet dediğimizi ortaya koyarak hedeflediğimiz eğitim sistemimizi (var olduğumuz fakültelerin özgül koşullarını da değerlendirerek belirlediğimiz etkili ve yaratıcı araçlarla) kitlelere anlatmak, ama bunu salt sloganlarla değil, kitlelerin içinde yer alarak, tarihsel ve toplumsal nedenleriyle

bütünleştirerek yani bilimsel bir tarzda anlatmalıyız. Kitlelerden soyutlanarak alınmış toplantılar,

birkaç bildiri ve afişle sınırlanmış çalışmalar, bu verimsiz ve etkisiz çalışmalar sonucu kitlelerle bütünleştirilememiş eylemler, dar grupçu çıkarların geniş öğrenci kitlesinin çıkarlarının önüne

geçmesine sebep olan sektör tavırları v.b. yanlışlar YÖK'e karşı en geniş öğrenci birlikteliğinin oluşmasının önündeki engellerdir.

Bilinçlendirme sürecinin öncesinde bilinçlenme süreci

işletilmesi, yani kitlelere bir şeyler vermeden önce onlardan bir şeyler alma, onları edilgen konumdan çıkartıp etkin konuma getirme, ortaklaştırılmış bilgilenme sürecinin sonucunda oluşacak tepkiyi, ortak hedefe karşı bütünleştirip eyleme dökme sadece öğrenci alanında değil her alandaki en geniş birlikteliğin oluşumuna hizmet edecek pratiklerdendir.

Kaynaklar:

- 1-Mao Zedung Teori ve Pratik
- 2-Boguslavski Karpuşin Rakitov Diyalektik ve Tarihsel Materyalizmin Abecesi

3-age

4-age

Medya ve

Kadın

İLKELE komünal toplumdan bugüne, yaşanan tarihsel kesitlere bakıldığında, "kadın"ın durumunu üretim ilişkilerinden bağımsız ele alamayacağımızı görmekteyiz.

Uygurluk öncesi toplumda kadın, geçinmek için kocaya, babaya ya da erkek işverenlere ba-

ğımlı değildi. O, komünal toplumda başka kadınlar ve erkeklerle tüm topluluğun yararı için birlikte çalışıyor ve üründen eşit bir temelde yararlanıyordu.

"Komünal toplumdaki kadın, himaye altına alınacak, tehdit edilecek, yönlendirilecek, bir 'eşya' değildi. Birer üretici ve dünyaya getirici olarak ka-

dın, anaerkil bir toplumda kabullenilmiş önderdi..."¹

Özel mülkiyet, aile ve devletle doğan sınıflı toplumda, kadın zamanla bir meta haline getirilmiştir. O, artık bir 'kadın' değil; fiziki güzelliğiyle (!) orantılı cinsel bir objedir. Kapitalizmde güzelliğin ölçütü paradır. Bugün, doğal, gerekli, hatta zorunlu oldu-

gü savıyla kadınlara sunulan kozmetik ürünler, kadını yapay bir güzellik yarışına sokmaktadır. Makajlarıyla, giyimleriyle vitrin mankenlerine benzetilen kadınlar (burada bahsettiğimiz sistemin öne çıkardığı kadın modelidir), tamamen tüketicidir.

"Cinsel rekabetin olmadığı ilkel toplumda yapay güzelleştiriciler olarak, kozmetikler ve moda ihtiyaç yoktu. Erkeklerin de kadınların da vücutlarının ve yüzlerinin boyalı ve süslü olması güzellik için değildi. Bu adetler ilkel yaşam ve çalışmaya ilişkin bir dizi ihtiyaçtan türemişti. O dönemde her bireyin cinsiyet ve yaş kategorisine göre olduğu gibi, dahil olduğu akrabalık grubunu gösterir biçimde 'işaretlenmesi' zorunluydu. Bu işaretlere yalnızca süsler, yüzükler, kolyeler, kısa etekler vb. değil, aynı zamanda yara izleri, kesik ve çizikler, değişik vücut boyama tipleri de dahildi. Bunlar, her bireyin yalnızca cinsiyetini değil, çocukluktan olgunluğa ve yaşlılığa geçildikçe topluluğun her üyesinin yaşını ve emek sürecindeki yerini de belirtiyordu. 'Süs' olmaktan öte bu işaretler, bizim toplumumuzda aile albümlerinde tutulan bireylerin yaşam tarihçelerinin ilkel bir yolla tutulması gözüyle bakılabilir. Ve ilkel toplum ortaklaşmacı olduğu için bu işaretler tam bir toplumsal eşitliğe delalet ediyordu..."²

Özel mülkiyetin doğurduğu aile kurumunda, 'evdeki süs'

olan kadın, medya aracılığıyla, giderek toplumdaki tüm erkeklerin süsü durumuna getirilmiştir. 'Saçı uzun, aklı kısa' olan kadın, gönülleri hoş eden bir nesnedir artık. Kadın bedeninin aşağılayıcı bir şekilde reklamlarda kullanılması hepimizin her gün tanık olduğu bir durumdur. Kimi zaman kadın bir

Medyanın bir başka çirkin yüzünü kadın alım satım sektöründe görürüz. Evlilik pazarları bunun dışında değildir. Medyanın evliliğin pazarlama acentası olduğu çok açıktır. Reklam ilanlarıyla, aşk skandallarıyla, evlilik içi ve evlilik dışı cinsel ilişkileri deşifre etme ve yönlendirme sanatıyla burjuva medyasının kadın pazarlama, satma, ticaret sektörüne kazandırma ve bu alım-satım acentalığıyla toplumsal rolünü de üstlenmiş durumda.

araba reklamında müşteriye sunulurken kimi zaman da bir şampuan reklamında yürekleri hoplatmaktadır. Erkek egemen sistemde kadın görseellikten öteye gidememektedir.

"Alman popüler gazeteciliğin babası sayılan Bild'in patronu Axel Springer, 60'lı yılların so-

nunda uzmanlarına bir araştırma yaptırıyor ve 'Gazete okuru sabahleyin sayfaları karıştırırken en çok ne görmek ister?' sorusunu gündeme getiriyor. Günde beş milyon net satışı olan Bild'in okur profili inceleniyor. Okurların yaşı, cinsiyeti, mesleği, ekonomik durumu araştırılıyor. Alınan sonuca göre; Bild okurları en çok 'çıplak kadın göğsü' görmek istiyorlar!

Peki nerede, hangi sayfada nasıl yayımlanacak bu çıplak göğüs? Okuma alışkanlıklarına bakıldığında Bild'in en çok toplu taşıma araçlarında okunduğu ortaya çıkıyor. Zaten bu nedenle de gazete, tabloid boyda basılıyor, dar bir mekanda sayfaları kolayca çevrilebilsin diye. Bol fotoğrafı, kısa metinli haberlerden oluşan sayfalarda 'çıplak kadın göğsü nasıl ön plana çıkacak?... ..en ideal yer olarak üçüncü sayfayı öneriyor uzmanlar. Çünkü okur, aslında bunlara 'okur' değil, 'bakar' demek gerek. Birinci sayfayı çevirdikten sonra, tam karşısında, üçüncü sayfada gözün ilk baktığı yer olan sağ/üst ve orta sağ alanı görüyor, sonuçta buraya yerleştiriyorlar 'çıplak kadın'ı. Ayrıca bu görsel etkiyi güçlendirmek için, gözün ilk gördüğü renk olan turuncuyla çerçeve atılıyor resmin etrafına. Böylece çıplak poz veren modellere 'üçüncü sayfa kızı' denilmeye başlanıyor."³

Sermaye dünyasının asalak uzantısı olan reklam piyasasında kadın cinselliğinin nasıl pazara

çıkarıldığını şu cümleler de etkili bir şekilde vurguluyor:

"Avustralya medyasını elinde tutan kapitalistler, göğüs, kalça ve bacak 'kültü' aracılığıyla milyonlarda pazar ruhu, alım istahı oluşturuyorlar. Fermuarın tırtılı demir hattına yerleşen ve fermuar gibi hareket eden ışıklı otomobil, kadını ensesinden başlayarak kalça yanığına kadar, ballı ballı bir çikita muzı gibi soyuyor. Fildişi gibi parlayan ve hafif bir dönüşle kırılarak göz kırpan kadın, milyonları otomobil pazarına çağırıyor. Sigaranı, vajinayı andıran bir kül tablasında söndürebilirsin. Kravatının iğnesini, kadın bacağından seçebilirsin..."⁴

Üretim sürecinin dışına itilen, eğitimsiz olan kadınlar, bugün, belki de medyadan en çok etkilenen kesimdir. Evde, dört duvar arasında, kocasının ve çocuklarının hizmetçisi rolünü oynayan kadının tek sığınağı ve rahatlatma(lı) aracı medyadır.

Burjuva medyası 'kadınları aptallaştırma' politikalarını katmerleştirmenin yolunu, kadının kendi yaşam koşullarıyla hiçbir benzerliği olmayan, pembe dizileri armağan ederek gerçekleştiriyor. Bilinci bulanıklaşan kadın, sürekli olarak medya tarafından cinsellik, iktidar, aşk, aldatılma, intikam, kıskançlık duygusu bombardımanına tutuluyor.

Medyanın bir başka çirkin yüzünü kadın alım satım sektöründe görürüz. Evlilik pazarları bunun dışında değildir. Medyanın evliliğin pazarlama acentası olduğu çok açıktır. Reklam ilanlarıyla, aşk skandallarıyla, evlilik içi ve evlilik dışı cinsel ilişkileri desifre etme ve yönlendirme sanatıyla burjuva med-

'insanlığa', 'kadınlığa' ulaştırılan adımlar nasıl atılmalı?

Her şeyden önce, kadınlar kendi gerçekliklerinin, onlara dayatılan ve medyadan yansıtılardan farklı olduğunu görebilmeli. Yalnız kadınlar değil, medya aracılığıyla 'nesne kadın'la etkilenmeye çalışılan erkekler de bu hipnoz etkisinden kurtulmalıdır.

Kadının karşı karşıya kaldığı aşağılık ortamdaki kurtulmasının, soruna kaynaklık eden sistemin değişmesiyle mümkün olacağını kavrayan her birey öncelikle kendini ve günlük yaşamını sorgulayarak sağlıklı adım atabilir. Yaşamı sorgulayan, sorunları gören ve irdeleyen, bununla yefinmeyip, yıkma ve yeniden yaratma eyleminde yerini alan bireylerin birlikte mücadelesidir insanlığı aydınlığa taşıyan. Ve unutmayalım ki, kadının özgürleşmesi insanlığın özgürleşmesi demektir.

yasının kadın pazarlama, satma, ticaret sektörüne kazandırma ve bu alım-satım acentalığıyla toplumsal rolünü de üstlenmiş durumda.

Medyanın kokuşmuşluğunu, yozlaşmışlığını sonu gelmeyecek gibi. Peki, insana ait olan tüm değerlerini ortadan kaldırarak pazara meta olarak sunduğu kadın ne yapmalı? Onu

Kaynakça:

- (1) Evelyn REED, Kadın Özgürlüğünün Sorunları, Yazın Yayıncılık
- (2) Age.
- (3) Ragıp DURAN, Global Medya Eleştirileri- Bursi Dünya Pali Radyosu, Yapı Kredi Yayınları
- (4) Muzaffer ORUÇOĞLU, Karayadidler, Babek

Özgür ve

Tutsak

Muzaffer Oruçoğlu tartışılan ve tartışılan bir yazar. Bizde yeni romanını Özgür ve Çıplak'ın bir değerlendirmesini yaptık.

Dil

Dilin kullanımı, insanın insanlaşma sürecinde bir dönemeç. Emegin belirleyiciliğinde gelişen dil, bilinci etkiler, bilincin ürünü olur. Yazar dili aracılığıyla gerçeklikle ilişkiye girer, gerçekliği okuyucuya sunar. Gerçekliğin örtük yanlarını açık kılar. Kimi durumlarda ise dil gerçekliği örter. Örneğin, "üç terörist ölü ele geçirildi". Devrimcilerin kendi kendilerine öldükleri yanlışması oluşturuluyor. Üç devrimcinin katledilmesi gerçekliğinin saklanmasıdır bu. Sistemin dili örtük dildir. Yazarın mücadelesi sistemin gerçekliği örten diline karşı olmalıdır. "Edebiyatçının dille kalkışan, gerçekliği gösteren, devrimci bir dili almalıdır. Varolanla uyuşan, gerçekliği göstermeyen dil, insanın insanlaşma mücadelesine taban tabana zıttır."¹ Muzaffer

Oruçoğlu'nun dili, bozuk, örtücü dil. İfade gücü yetersiz, ne anlatmak istediği açık değil. Dili canlandırıcı olmaktan uzak. Kitaptaki belirsiz ifadelerden birkaçı:

"çelik maniaları andırıyor" (s. 33)

"Müzik, motor sesleri, ve patolojik tiplerin arasından sıyrılıp arabaya bindiler." (s.40)

"sarı, mavi gözlü bir çocuk beni sevdi." (s. 77)

"anarşist liberteliğin zirvesi" (s. 78)

"Bu kitaplardan yayılan kalite eşyaların görünümüne ve yansıma gücüne kalite katıyor." (s. 88)

"beton patika" (s. 92)

"egzantirik" (s. 106)

"bong çekti" (s. 110)

"yüzümü biçimlendirdi." (s.111)

"Çok gülücü bir kadındı." (s. 141)

"Ruhundaki değişime özgürlük tanıyan bir kadınsın sen. Krizin kalitelidir." (s. 135) "Kaliteli kriz'in ne anlama geldiğini açık-

laması gerekir yazarm. Krizin kalitesi nasıl oluyor?

"İstatistikler beni de kaçan insanlara dahil etmişler." (s. 102) İstatistikler özne oluyor.

"her insanın içinde, bir kölenin kendisine itirazsız hizmet etmesi, bağlı kalması eğilimi vardır." (s. 26) Bütün insanları nasıl tanıyor?

Yazar betimlemeler ile anlattığını canlandırmalı. Tümel ifadelerden kaçınmalı.

"Yaşam, daralan boyutlarıyla giderek daha ürpertici bir hal alıyordu." (s.6) Daralan boyutlar neler? Ürpertici olduğunu nasıl çıkaracağız.

"Her ikisi de yıkanmış, taranmış, en güzel elbiselerini giymişlerdi." (s.50) En güzel elbiseleri nasıl düşlemeliyiz.

"Dans pozisyonuna giren Mahmut..." (s. 55) Vücutun durumu belirsiz.

"Garip duygular içinde sürdürdü okuyuşunu" (s. 74). Garip duygular ne tür duygular?

Tematik olarak "özgür aşk"ın

irdelendiği roman, serbest cinsel liğinin anlatımına dönüşüyor. Tam da sitemin baktığı yerden: "apış arası özgür olmayan insan, özgür değildir." Bu konu yazımın sonraki kısımlarında detaylandırılacak. Şimdi bahsetmemizin anlamı dilin örtüsü ile ilgili. "Aşk işçisi" (s. 108), "aşk tiyatrosu" (s. 112). Bir kadının bedeni satarak para kazanması; fahişelik, aşka dönüşüyor.

Yazar üslup birliğini romanda tam olarak sağlayamamış. Osmanlıca sözcüklerin yanı sıra Öz Türkçe kelimeler kullanılmış. Bir yanda "Sükut" kelimesini kullanırken, öbür yanda "duyumsamak" kelimesini kullanılıyor.

Neden-Sonuç ilişkileri sağlam kurulmamış romanda. İkinci bölümde şöyle bir cümle geçer: "Kendimizi yaşayamadığımız için savaşlar çıkıyor." Nedir kendini yaşamak? Savaşların çıkmasında ekonomik, politik nedenler yok mudur acaba? Bu cümleden şöyle bir sonuca varılıyor: İnsanlar kendilerini yaşayabilseler, savaşlar çıkmayacak. Savaş, toplumsal nedenlerden soyutlanarak bireye dayandırılır bu cümleyle.

Yedinci bölümde, bir kadın Mahmut'a araştırmacı olup olmadığını sorar. Mahmut, soruyu şöyle yanıtlar: "Romancıyım".

Burada dilin yanlış kullanımından doğan hatalardan birine daha rastlıyoruz. Roman yazan kişiye romancı denmez. Roman satan kişiye romancı denir.

Dokuzuncu bölümde geçen bir ifade: "...Çok derin bir genel ve edebi kültüre sahip değiller." On

sekizinci bölümde de buna benzer bir cümle geçer: "Kadının çatışmadan kaçan, uzlaşmayı seven bir karaktere sahip olduğunu düşündü Mahmut". Sahip olmak kelimesi somut kavramlar için kullanılmalıdır. Dahası Türkçe'de sahip olmak anlamını içeren iyelik ekleri vardır. Soyut kavramlar için bu ekler kullanılmalıdır. Masaya sahip olunur. Kültüre, ka-

raktere sahip olunamaz.

"Teşbihte hata olmaz cümlesinin ne anlama geldiğini açıklamak gerek. Bu cümlenin zamanı olumsuzdur. Yani "olur"un tersi "olmaz"dır. Teşbihte hata yapılmamalı anlamına gelir. Yapılan her teşbih doğrudur anlamına gelmez. Yazar bu yanlışlığa düşmüştür romanında. Nazım Hikmet'in şiirinde adı geçen aşık Kerem'i "andaval" olarak nitelendirmesi bundandır.

Tip-Karakter

Romanda karakterlerin dış görünüşlerinin, tüm ayrıntılarıyla olmasa da, sunulması gerekir. Dış görünüşe dair ayrıntılar, eseri daha gerçekçi kılar, soluk alan bir canlı haline dönüştürür. Eserin bu ayrıntılardan yoksun olduğu görülüyor. Mahmut, romanın baş karakteri olmasına karşın, dış görünüşüyle ilgili ancak şu ayrıntıları toplayabiliyoruz: Yüzü

devamlı yağlanmaktadır, saçlarını taramasından yola çıkarsak kel değildir, gözlüklüdür. Melis: Mahmut'un sevgilisidir, kavgacıdır. Diğer karakterlere gelince, Çavuş: Mahmut'un sevmediği halde, oraya buraya beraber gittiği arkadaşıdır. Çavuş'un dış görünüşüyle ilgili ayrıntıya yedinci bölümde rastlayabiliriz ancak. Çavuş, Usama Bin Ladin'e benze-

mektedir. Martha, Mahmut'un ağlu belirsizler. Karakterler havada kavga ederler, havada yürürler. Bacaklarının yerinde, rüzgardan uçan beyaz tül perdeler vardır. Onlar hayatta yaşamayan insanlardır. Romanın içine hap solmuşlardır. Yazarın komutuyla hareket ederler. Söz gelişi "Çavuş" karakteri rastlantısal olarak yerleştirilmemiştir romana. Mahmut'un temelsiz mantık yürütmelerini gözümüzde sağlıklıymış gibi gösteren Çavuş'un zayıf temellendirmeleridir.

Mekan

İnsan mekan ilişkisi zayıf. Mekanlar zayıf genel ifadelerle betimlenmiş. Canlanmıyor. Örneğin "geçin söyle oturun" (s. 12) 'Söyle' neresi?

Olayların geçtiği yer Avusturya'dır. Ülkenin adını ancak beşinci bölümde öğreniriz. Mekandan kopuk sergilenir insan yaşantıları. Mekansızlığın vurgulanışı yapılar böylece. Mekan-İnsan ilişkisindeki kopukluk, kurgu, karakterler, dil hataları göz önüne alındığında bu eser romandan çok anı türünü andırmaktadır. Anı türünde kaleme alınmış bile olsa üzerinde tartışılması gereken pek çok nokta vardır.

Sayfa altıda Melis giriyor ama Melis yok ortada, canlanmıyor zihinde. Tip-karakter ilişkisi yok.

Nedensellikler zayıf

"Bardakları doldurdu" (s.7) Niye doldurdu bardakları? Ne

yapacak?

Aristoteles Poetika'da şöyle der: "Düşünceler deyince, koşulların emrettiği ve koşullara uygun olan şeyleri söyleme ile tartışma yetisini anlıyorum." Oruçoğlu'nun karakterleri birşeyler esiyor konuşuyorlar.

"Güneşsiz, kabuslu bir ruhla aynaya baktı. Dünyanın kendi etrafında olması gerektiğinden daha hızlı döndüğünü düşündü." (s. 28)

Bağlamları belli olmayan, birden ortaya atılveren, havada uçan düşünceler...

Kurgu

Nedensiz, gereksiz ayrıntılar dolu roman. Okuyucuya katkıları yok. "Komşunun havlayan köpeklerini dinledi Mahmut. Dünyanın en iyi köpek dinleyicisi olduğunu düşündü. Her havlayışta, mağarasına sığınan ve kanının içine akışını dinleyen yaralı bir ceylan canlandı hayalinde. Zirvesi dumanlı bir dağın koyağında tek başına oturan bir hapishane firarisine benzetti kendisini. Dosyaya kaydı bakışları yeniden." (s. 78)

Kitabın sonunda, yazar, bir özeleştirme niteliğinde Melis'in sözlerine yer verse de, bu eleştiri zayıf ve yetersiz kalır.

Çıplak ve Özgür'de Özgürlük, Sevgi ve Aşk

"Birbirleriyle kaynaşmak, özgür olmak istiyorlar. Bedenlerinin bazı bölümlerine konulan yasak-

ları, örtüleri birkaç saatliğine de olsa parçalamak istiyorlar. Modern toplumun büyük egoizmine, derin tecridine, köleliğe karşı koştur bu." (s. 30)

"Apiş arası özgür olmayan insan, özgür değildir." (s. 31)

"Asi, çıplak ve özgür bir manzaraya tanık oluyoruz. Devleti, aileyi, özel mülkiyeti ve dini rahatsız ediyor bu durum." (s. 34)

"İnsan, değişik aşkları, değişik dünyaları yaşayarak insanlaşır." (s.42)

"Aşk kapıdan girdiğinde, özgürlük bacadan tüyer...Hangi aşk özgürdür? Paylaşmanın, kıskançlığın, gizliliğin denetlemenin, sahiplenme ve baskının adıdır aşk." (s. 57)

"Özgür aşktan kastettiğim cinsel özgürlüktür. Haklısın, aşk dememek lazım. Aşk köleliktir. Özgür köleliği savunamayız." (s. 58)

"Ben arzularımı yaşıyorum, sen yaşamıyorsun. Hoşuma giden kadınlarla sevişiyorum. Kadınlarla daha iyi bütünleşiyorum. Onların bakışları bakışlarımı, gövdeleri gövdemi daha iyi anlıyor. İnceliğin, duyarlılığın tadına varıyorum. Sevişmenin gerçek değerini, gücünü anlamak isteyen bir kadın, bir kadınla sevişmelidir. Atesli arzu ve hoşlanma temelinde bir seçim olmalı tabii." (s. 106)

"Grup aşkı, aşkın diğer biçimlerinden daha zengin, daha insandır." (s. 118)

Özgürlük, Sevgi ve Aşk üzerine

Lenin Yoldaş'tan bir alıntıyla başlayalım. Lenin, Inessa Armand'a gönderdiği bir mektupta² "serbest aşk isteği" ifadesini yetersiz bulur ve bir çözümlemeye gider:

1- Sevgi konusunda maddi (parasal) hesaplardan arınmış olmak

2- Aynı konuda maddi yargılardan uzak olmak

3- Dinsel önyargılardan uzak olmak

4- Para vb. kayduğu yasaklardan uzak olmak

5- Toplumun önyargılarından uzak olmak

6- Ortamın sınırlı koşullarından uzak olmak

7- Yasaların, mahkemelerin, polisin engellerinden

8- Aşkın ciddi unsurlarından uzak olmak

9- Çocuk yapmaktan uzak

10- Eşlerin birbirini aldatma özgürlüğü

"...Ancak 1-7 numaralı noktalar için başka bir tanımlama gerekiyor. Çünkü "serbest aşk" bu düşünceleri tam olarak yansıtmıyor ve halk, broşürün okuyucularını "serbest aşktan" kaçınılmaz olarak, siz istemeseniz bile, 8-10 numaralı noktalardakini andırır şeyler anlayacak. Çağdaş toplumda en konuşkan, gürültücü ve "en seçkin" sınıflar "serbest aşk-

tan" 8 ve 10 numaralı değinileri anladıkları için bu istek proleterce değil, burjuvacadır...Proletarya için önemli olan noktalar öncelikle 1. ve 2. sonra 3. ve 7. noktalardır"

Lenin "özgür aşk" mücadelesini aşkın önündeki engellerin kalkması olarak yorumluyor, "serbest cinsellik" durumunu burjuva tutum olarak mahkum ediyor. Şimdi Lenin'in takipçisi olmak yükümlülüğümüzle, ustanın görüşlerini temellendirelim.

Çağımız kapitalist kültürünün ortaya koyduğu ve iddia ettiği özgürlüklerin olanağı, ancak kapitalist ilişkilerin doğasını değiştirmeden ve bu ilişkileri tehdit etmeden mümkün. Muzaffer Oruçoğlu'nun özgürlük sorununu kavrayışı tam da sistemin kabullerine denk düşüyor: herkes birisiyle cinsel ilişkiye girecek, özgürleşecek. O zaman bir sorun çıkıyor ortaya hadımlar hiçbir zaman özgürleşemeyecekler!

Oysa, özgürlüğün olanağı nedir? Özgürlüğün olanağı, içinde yaşanan ilişkilerde, insanın ve insanlığın gelişmesini engelleyici ve ket vurucu eylem ve kurallardan kurtulmak olarak görülmelidir.

Sevgi, ötekinin insan olmasının (insan olma:emek, dayanışma, çalışma, el birliği ve türdeşin insanlığa ilişkin etkinlikleri olarak) değerini bilmek, saygı duymak ve bu değer bilme ve saygıyı öte-

kinin de kendi türdeşleri için duyduğunu görmekten kaynaklanır. Sevgi insan olma değerini karşılıklı olarak bilme ilişkisidir, bu ilişki tek yanlı olduğunda eksiktir, tamamlanmaya gereksinim duyar ve buna göre, insan olma değerinin ne olduğunu ötekinde ve beninde bilincine çıkarmadır. O haldede sevgi bütünleşmektir. Sorumluluk ister. Kolay değildir. Sık sık insanların birbirlerine "seni seviyorum" ya da bir nesneye, ilişkiye yönelik olarak, "şunu, bunu, ... seviyorum" demelerinin arkasında olan şey nedir? Sakın bir şeye gereksinimi olmak, hoşlanmak, beğenmek veya onu kendisine yakın hissetmesi ile sevgi sözcüğü karıştırılıyor olmasın? "Seni seviyorum" un arkasında insan olmanın değerini bilme var mı?

'Sevmek başkasının mutluluğundan haz almaktır' der Leibniz. Fromm, sevginin özgürlüğe bağlı olduğunu, bu özgürlüğün ise, sadece kısıtlayıcı siyasal zincirlerden kurtulmak değil, özgürce yaratma, kurma, şaşma ve göze alabilme anlamına geldiğini belirtir. İdeal sevgi, kökenini yaratıcılıktan alır, bunun için de ona "yaratıcı sevgi" demek uygun olur. Temel unsurları ilgi, bakım, sorumluluk, saygı ve bilgidir.

Oruçoğlu aşkı yalnızca cinselliğe indiriyor. Aşk, aşk olma niteliklerini yitiriyor. Bunun nedeni kolaylıktır. Kolaylık ya da kolaylık aşkın anlamını yok eder,

insanı iki ayaklı hayvana indirger. Kolayı yaşayan, kolayı yaşamayı amaç edinen aşkı da kolayın sınırlarına çekerek, cinselliğe indirger.

Aşk yaşamda gerilerde bir yere itildi. Kapitalizm, giderek tüketim toplumu, her şeyi sıradan bir hale indirgerken, aşkın, yaşamın bu çok boyutlu olgusunun insanlar arasında yer etmesinin koşulları da en aza indirgenmiş oluyor. Oysa aşk bir "donanım sorunudur". "Aşk bir verme etkinliğidir, almak değildir". Bencil ve sıradan duyguların arkasından koşup giden insan, üstelik donanımı da yetersizse, neyi verebilecektir başkalarına?

Aşk görünüşte çok yaygındır, her yan aşıklerle doludur. Komşu kızına aşık olan, okul arkadaşına aşık olan, bir kere gördüğüne aşık olan... Oysa bir gün gerçekten aşk yaşasalar, nicedir aşk diye adlandırdıkları şeyin aşk olmadığını anlayacaklardı. Aşkın kökenindeki duygu eksiksiz adanmışlık duygusudur. Tutkuyla bağlanmaktır. İki ayrı bedende bir olabilmektir. Eşlerin birbirine bağlanmasının burjuva özel mülkiyeti ile uzaktan yakından ilgisi yoktur. Aşk ilişkisi yaratıcı bir ilişki olmadığı sürece sönmeye mahkumdur.

İnsan kültürel bir varlıktır. Gerisinde binlerce yıllık birikimi var. Cinsellik tüm ince görünüşlerine karşın kaba sabadır, çünkü tam-

ıtamına doğallığı anlatır. İnsanın ürkütücü doğallıkları arasında en korkuncu belki de cinselliktir. Onun aşk olabilmesi duygusallığa bürünüp insanileşmesi anlamına gelir. Aşk bir kültür alanıdır, aşk ilişkisi kültür ilişkisidir. Aşkın ilkel yanı cinselliğidir. Ancak aşk, doğal ilkel yanıyla ayakta durmaz. İlkel yanı birkaç ilişkiden sonra doyuma ulaşır. Özne başka nesnelere arar. İlkel yanda nesnenin estetik yanı hızla tükenir. Aşkı ayakta tutan insani, kültürel yandır. İlkel yanı öne çıkarılmış aşk "cinsel özgürlük" diye insanı, insani değerlerden uzaklaştırır. İnsanın yalnızca cinselliğin sınırları içinde kalması, onun insan olmasını da engeller, çünkü insan, elbirliği, emek, çalışma, dayanışma ve kendini yeniden tekrar tekrar üretmekle sevgi ve paylaşımın insan olur.

Platon'un ölçsüzlük dediği haz, kimi zaman aşk sanısıyla duyumsanır. "Demek yarardan ötürü birbirlerini sevenler kendileri için değil, karşılıklı olarak kendilerine bir "iyi" olduğundan ötürü severler. Hazdan ötürü sevenler için de bu böyle. Nitekim insanlar şakacı kişileri belli bir takım nitelikleri olduğu için değil, hoş olduğu için seviyor. Demek ki bir yarar nedeniyle sevenler, kendilerine bir "iyi" geldiğinden ötürü seviyor, haz nedeniyle sevenler de, kendilerine bir "hoşluk" geldiği için, sevilenin kendisinden

ötürü değil, "yararlı" ya da "hoş"tan ötürü. İmdi bu tür dostluklar geçici, ilineksel; çünkü sevilen kişi ne ise o olmasından ötürü değil, ya bir "iyi" ya da bir "haz" sağladığı için seviliyor"³. Aristoteles'in bu düşüncelerinden çıkarılacak sonuç şunlar olabilir: Haz ve yarar nedeniyle birbirini ve bir şeyi sevenlerin ilişkileri sevgi olarak adlandırılmaz. Çünkü bunlar geçici ve ilinekseldir ve bir şey ne ise o olduğu için değil de bir hoşnutluk, bir haz vb. yararlar beklenmiş olması nedeniyle sevgi olarak kabul edilemez. Başkası cinsel bir nesne olarak algılandığında aşk tüm anlamını yitirir ve aşk olmaktan çıkar. Cinselliği bir tüketim ürünü, tüketimi kısırtan bir ürün yapanlar tüccarlardır. Kendinden geçmiş çıplak bir kadın görüntüsüyle bir araya getirilmeden, belli bir marka kahve satamazlar.

Son söz: Özgür ve Çıplak estetik olmayan bir nesne.

Kaynakça

Felsefelogos Dergisi sayı 7

Çokeşlilik, Esther Vilar, Gâçebe Yayınları

Erkekler ve Kadınlar, Françoise Giroud Henri Levy, Can Yayınları

Dipnotlar

1-C. Gündoğdu, İnsanlık Dergisi Sayı:133 Sayfa:52

2-Sanat ve Edebiyat, Payel-Yayınevi, Sayı 212

3-Aristoteles Nikomakhose, Etik

Öykü

Sabahattin Ali

KÖPEK

Çok sıcak bir yaz günü idi. Vakit ikindiye yaklaştığı ve güneş biraz yana düştüğü halde, bozkırın son otlarında en ufak bir kıvrımda bile yoktu. Her gün bu vakitlerde Koçhisar Gölü taraflarından esmeye başlayan ve göz alabildiğine uzayan ovayı yer yer toz bulutlarına gömen rüzgardan henüz bir eser görünmüyordu.

Kıvrık tüylerini, diken midir, ot mudur pek fark edilmeyen bozkır nebatlarının üzerine sererek yan üstü uzanan tiftik keçileri uyku sersemi gözlerini yanı kapalı tutuyorlar ve çapır kirpiklerinin arasından, ufkun şark tarafında hareketsizce bekleyen, avuç içi büyüklüğündeki birkaç beyaz bulutu seyrediyorlardı.

Birbirinden iri ve alacalı iki çoban köpeği uzakça ve sürüye hakim birer tepede mevki alarak yatmışlardı. Uyur görünmelerine rağmen ara sıra bir elektrik cereyanı geçmiş gibi kulaktan sarsılıp dikili-

yor, küçük gözleri, bütün sürüyü kısa bir an içinde tarayarak tekrar kapanıyor ve yorgun başları ileri doğru uzanan ayaklarının üzerine yavaşça düşüyordu.

Çoban daha yüksek bir sırtta oturmuş, değneğine dayanarak uyukluyor ve iki üç yüz adım kodor uzaktan geçen Ankara-Konya yolunun üzerinde yan yana uzanan yarımşar metre derinliğindeki terlek izlerini gözleriyle takip ediyordu.

Bu izler on çift kadar vardı ve çok derinleşerek ortadaki kısımları otomobillerinin altına dokunmaya başlayınca terk ediliyorlar, vazifelerini yanı başlarında birdenbire peyda olan yeni arkadaşlarına bırakıyorlardı.

Genç çoban, yan yana ve kıvrıkla kıvrıkla uzanan bu olukların zamanla ne kadar çoğalabileceğini düşünüyor, içerisi un gibi toprakla dolu olan ve rüzgar esince bir anda yükselerek ufku tozdan bir bu-

lut şeridi halinde birbirine bağlayan bu çukurların bir gün ovayı baştanbaşa kaplayıpverdiğini görüyordu.

Kendi kendine, "O zaman ağa keçileri satar herhalde!" dedi. Şimdi bile hayvanlar saatlerce dolaşıyorlar ve bulabildikleri bir kâc cılız otu, köye dönmeden eritiyorlardı. Baharda dört parmak kadar yükselen yeşil ve seyrek otlar hemen bitiyor ve keçilere şurada burada fırlayan ve sanki yeşermeden sararıp kuruyan birkaç çalıyı çitir çitir kemirmek kalıyordu. Ama onlar bundan şikayetçi görünmüyorlardı. Bu cılız otlara rağmen, tüyleri uzun ve ipek gibiydi. Gözlerinde geniş bir memnurluk ve gevşeklikten başka hiçbir ifade yoktu.

Çoban bütün ovanın tozlu otomobil yollarıyla kaplanarak keçilere ot kalmaması ihtimalini düşünürken aklına birçok şeyler daha geldi:

"Ağa koyunları satar, beni yol-

cu ederse, acaba yıllığı mı tom verir mi?" dedi.

Senede on iki lira alacaktı, ek-mek ile katık da ağıdandı, fakat iki senedir on para aldığı yoktu. Ağası, "Parayı n'ideceksin? Bende biriksin, toptan veririmi!" diyor, üstü başı perişan ise, eki bir pantolonla mintan vererek savıyordu.

"İki seneliğimi birden alsam iyi olur emme!" diye şüpheli bir tavırla başını salladı.

Yaşı daha on sekiz ya var, ya yoktu. Buğday yüzlü, açık kumral saçlı ve kahverengi gözlü idi. Biraz ileri fırlak dişleri ve gözlerinin üzerine çökmüş kaşlarıyla kendisine pek güzel denilemezdi, fakat duruşunda insanın hoşuna giden bir ağırbaşlılık, bir ciddilik vardı.

"Bizim kocakarı olmasa, şehre gider, beş on kuruş yapardı." dedi. Fakat bu da ona pek tatlı bir ihtimal gibi görünmedi. Şehre gidip üç dört sene kaldıktan sonra daha perişan, daha bitkin ve ümitsiz köye dönen birkaç kişiyi hatırladı. Bunlar, orada hamallık, kara amelilikten başka bir iş bulamadıklarını, günde yirmi beş, otuz kuruş kazandıkları zaman kendilerini zengin saydıklarını ve kaldırımlarda gecelerken köyün sıcak samanlıklarını çok aradıklarını anlatıyorlardı.

"Neylemeli?" dedi.

Anası tarlada çalışamaz olduğundan beri, genç çobanın aklına hep böyle şeyler dolaşıyordu. Fakat kendinden evvel aynı şeyi dü-

şünüp deneyenleri halini gördükçe ümitsizliğe düşüyordu.

Mesela, akrabalarından biri, birkaç sene evvel İzmir'e gidip bir fabrikaya amele yazılmıştı. İlk günlerde vaziyeti kötü değilmiş diye haberler geliyordu, fakat günün birinde tek bacakla köye döndü. Ayağını makineye kaptırmış; eline kırk elli banknot sıkıştırmışlar, kapı dışarı etmişler. Elindeki parayı yedikten sonra köyde tutunamadı. Konya'ya dilenmeye gitti. Orada da belediye rahat vermiyormuş. Zavallının hali berbatmış.

Köyde kalıp bir baltaya sap olmak büsbütün imkansızdı. Az buçuk mahsul verir bir tarla almak için on sene, bir çift öküz sahibi olmak için ise on beş sene çalışması lazımdı; ve ondan sonra da hayatın daha tatlı bir şekil alacağı şüpheli idi. Bir tarlası ve bir çift öküzü olanların hali kendininkinden pek farklı değildi. Bir sene kuraklık olunca onlar da bütün köylü gibi dağlara ot yemeye gidiyorlar, üstelik öküzlerinin açlıktan öldüğünü veya onda bir fiyatına satıldığını görüyorlardı. Kendisi onlara nazaran, hatta daha iyi vaziyette idi, çünkü ağa kılık senelerinde de onun ekmeğini ve katığını veriyordu. Belki bir gün parasını da verecekti? Kim bilir?

Gözlerini keçilerin üzerinde dolaştırırdı. Sonra sağ taraftaki sırtta yatan köpeğe doğru, "Karabaş!" diye bağırdı.

Köpek hemen başını silkip doğ-

rularak sesin geldiği tarafa baktı, yavaş yavaş bacaklarını gerdi, süratli adımlarla çobanın yanına geldi.

Diğer köpek de olduğu yerde doğrulmuş, başını çobana çevirmişti. Kendisi çağrılmadığı için acele etmiyor, tüylerine yapışan tozları ve otları itina ile silkiyordu.

Karabaş, çobanın bir adım önünde durdu. Tüylü kuyruğunu havada ağır ağır sallamaya ve bekleyen gözlerle karşısındakine bakmaya başladı.

Çoban elini uzatarak hayvanı ön bacağından yakaladı, kendine doğru çekti. Üç ayağının üzerinde sekerek yaklaşan köpek, başını delikanlının kucağına koydu ve uzandı. İri vücudu keyfinden sarsılıyor, kuyruğu iki tarafa gidip gelirken yerin küçük çakıllarını yuvarlıyordu.

Çoban ve köpeği hiç ses çıkarmadan birbirlerinin gözüne bakıyorlardı. Ta içlerinde, en derin yerlerine anlaştıkları ve birbirlerine en iptidai, en köklü bir sevgi ile bağlı oldukları görülüyordu. Çobanın ileri fırlak beyaz dişlerinin arasından çıkan müsterih bir nefes, hayvanın yüzüne yayılıyor ve onun pembe dili bu nefesi emiyormuş gibi titriyordu.

Saldaki tepede ayakta duran ve sürüye nezaret işinin şu anda tek başına kendisinde olduğunu derhal hisseden diğer köpek, birdenbire olduğu yerden fırladı ve havlayarak aşağı atıldı. Çoban ve

kucağında yatan Karabaş, kafalarını o tarafa çevirdiler.

Uzaktan, Ankara yolundan bir toz bulutu yuvarlanıp geliyordu. Yaklaşınca bunun bir otomobil olduğu fark edildi. Şimdi çobanın önünden fırlayan köpek de aşağı inmiş, yolun, daha doğrusu yolların kenarına varmıştı. İkisi de başlarını ileri uzatarak havlıyor ve müthiş bir süratle yaklaşan düşmanı bekliyorlardı. Aradaki mesafe azalınca ona doğru koşular. Bu esnada keçiler hayret verici bir lakaytlığı muhafaza ediyorlar, uzun ve çok boğumlu boynuzlarında, güneşin artık epeyce alçaktan gelen ışığını parlatıyorlardı.

Otomobil, daha köpekler yaklaşmadan durdu. Bu, bembeyaz tozların altında da açık mavi boyası belli olan büyük ve kapalı bir araba idi.

Köpekler havlamalarını azalttılar. Çoban bulunduğu yerden onları çağırırdı. İkisi de ağır ağır ve arasıra arkalarına bakarak uzaklaştılar.

Otomobilin ön kapısı açıldı ve dışarı siyah saçlı, ince bıyıklı bir genç atladı, eliyle çobana gelmesini işaret etti.

Bu delikanlı, tahsilini kolejde ve sonra Amerika'da yapmış bir mühendis idi. Memlekete bir sene evvel dönmüştü. İyi mevki akrabalarının delaletiyle kısa zamanda bilmem hangi bankanın bilmem ne seksiyonu şefi olmuş, dört beş yüz lira maaşa geçmişti. Asil mesleği

ile alakası olmayan bu vazifeden şikayetçi değildi. Üzeri kristal masasının bir kenarında duran ve içini birtakım riyazi formüller, işaretler dolduran üç, dört kitap; onun bir fen adamı olduğunu ispat eden ebedi şahitler gibi el sürülmeden yerlerini muhafaza ediyorlardı, ve o, ne olduğunu pek anlayamadığı halde hiç hatasız yaptığı birtakım kırtasiye işlerini birkaç saatte bitirince, zamanını, İngilizce birkaç mağazini-belki üçüncü defa-gözden geçirmek suretiyle öldürüyordu.

Altı ay kadar ewel bankanın mühim erkanından birinin kızıyla nişanlandıktan sonra baş zamanlarını daha iyi şekilde geçirmenin de mümkün olabileceğini anladı.

O zaman satın aldığı ve nişanlısıyla günlük gezintilerini yaptığı otomobili Ankara'da bir tane idi. Bir sokak köşesinden sessizce belirip iri gözdesine tatlı parıltılar yaparak başka bir köşede kaybolusuna, veya düz bulvarda uçar gibi süzülüşüne gelen geçen muhakkak bir kere durup bakıyorlardı.

Bugün de Konya'da, kendisi gibi Amerika'da okumuş bir mühendis arkadaşını ziyarete gidiyordu. Nişanlısı, ve onu yalnızca göndermeyi pek munasip bulmayan kaynanası da beraberdi. Genç kadın bu değişiklikten memnun, mütemediyen gülümsüyor, anası ise tozdan ve sarsıntıdan harap bir halde somurtuyordu.

Mühendis yere atlayıp çobanı

çağırdıktan sonra ayaklarını sallayıp dolaşarak uyusukluğunu gidermeye çalıştı.

Sırtına gri İskoç kumaşından bir spor elbise ve başına aynı renkte bir kasket giymişti. Golf pantolonunun altında, belki yirmi beş renkli, kareli çoraplar; yuvarlak burunlu ve derisi tüylü kalın iskarpinler vardı. Hususi otomobili olan ve işin lüksünü tam yapmak isteyen herkes gibi onunda iskarpinleri benzin ve makine yağıyla kirlenmiş ve sağ tekinin tabanı gaza basmaktan delinmişti.

İki tarafa gidip gelirken otomobilin yanında durdu ve kollarını yan kapının açık duran penceresine dayayarak nişanlısına, "Nereden aklına esti çobanla konuşmak!" dedi.

Genç kız, omuzlarını, kollarını, gözlerini oynatarak, "Merak ediyorum ayol, ben hiç köylü görmedim ki!" dedi.

Yanında oturan annesi başını çevirmeden, "Ne münasebet? dedi. Ankara'da pazarlarda, yollar da hiç görmedin mi?"

"Aa! Onlar köylü mü, amele... Hem ben böyle çobanları falan görmek isterim. Sonra yavru keçileri de okşayacağım."

Mühendis, "Burada yavru keçi yok ki, hepsi kocaman şeyler!" dedi.

Her söz söyleyişinde, her hareketinde, hatta her bakışında muhakkak vücudunun birçok kısımları oynamaya başlayan ve yansı iste-

erek yapıyorsa yarısı da sinir azukluğundan gelen bu cilveli kırkırdayılarıyla, gülünç bir oyuncu andıran genç kız, infial ile siltindi ve incecik sesiyle, "Aman, ne olmuş duralım dediysem? Canım niye isteyiverdi işte! Keçilerin yatırması hoşuma gitti."

Bu sırada çoban yaklaşmış ve öpekler yerlerine dönüp sürüyü gözlerinin himayesine almıştı.

Genç mühendis, biraz ileride durup bekleyen çobana, "Yaklaş ana! dedi. Sen nerelisin?"

Çoban eliyle ovanın şimal tarafındaki bir köyü gösterdi: "Buralıyım!"

"Bu keçiler senin mi?"

"Yok, ağanın!"

"Her gün buraya mı gelir atlatırsın?"

Çoban gözlerini bir an karşısındakinin üzerinde gezdirip bu sualin ne münasebetle sorulduğunu anlamak istedi ve omuzlarını silkerek, "Neresi olursa olsun, gideriz; belli olmaz!" diye mırıldandı.

Mühendisin bu neviden daha birçok suallerine cevap vermek mecburiyetinde kalan ve, "Ne işüne vazife de soruyorsun? Hadi işine gitsene!" diyemediği için büsbütün canı sıkılan çoban, ikide birde başını çevirip sürüye bakıyor ara sıra da otomobilin içine göz kaydırıyordu.

Bu sırada içerdekiler kapıyı açtılar. Genç kız beyaz keten tayyörünü ve alçak ökçeli iskarpinleriyle

yerde atladı. Annesi arkasından ağır ağır iki tarafa tutunarak indi. İhtiyar kadının yüzü büsbütün asıktı. "Ne diye burada vakit geçiriyoruz? Ne manasız çocuklar şunlar!" diye düşünüyordu.

Genç kız, nişanlısının yanına gelip iki elini birbirine kenetleyerek onun omzuna asıldı, sonra dudaklarını öne doğru uzatarak, "Baksana bana çoban-dedi-, senin yavuklun var mı?"

Bu kelimeyi birkaç sene evvel okuduğu birkaç hikayede görmüş ve bellemişti. Çoban hayretle sordu: "O da ne ki?"

Kız, mühendise baktı. O izah etti: "Canım yavuklun işte...Yani nişanlın. Şöyle bir al yanaklı dilber. Şöyle işte..."

Ve çenesini omzuna dayamış bulunan nişanlısının yanağını sıktı.

Çoban, içi ekşimiş gibi yüzünü buruşturduktan sonra, "Ne gezer beyim...-dedi-. Kamımızı zor dayuruyoruz."

"Zengince bir dul bul...Bir ağa kızı falan."

Çoban cevap vermedi. Gözlerini açmış hayretle kayınvalide hanıma bakıyordu. Boyalı sarı saçlarının sahte kıvrıntılan altında salkım salkım küpeler sarkan, gözlerinin etrafı mora, yanakları vişne çürüğüne yakın boylarla örtülen bu kat kat gerdanlı ve dallı emprime elbiseli kadın onu birdenbire fevkalade alakadar etmişti. Bakıyor, bakıyor ve gözlerini başka tarafa çeviremiyordu.

Suallerinin bir çoğunun cevapsız kaldığını gören ve içini yavaş yavaş, "Halkla, köylü ile temas" cazibesi soran, daha doğrusu, çobanın kendinden emin tavrından ve ağırlığından sinirlendiği için, onu sıkıştırmak isteyen mühendis, kendisine hakim olmaya çalışan bir eda ile, fakat aşikar bir sitemle karşısındakine,

"Ne diye cevap vermiyorsun?-dedi-. Bak, biz seninle nasıl alakadar oluyoruz. Sen bizim köylü kardeşimizsin. Biz de sizdeniz!"

Çoban alaka ile sordu: "Kimlerdensiniz?"

Mühendis evvela anlayamadı, sonra,

"Yok canım öyle değil-dedi-. Biz senin gibi köylüüz aslımız köylüdür. Hepimiz biriz demek istiyorum."

Çoban gözlerini karşısındaki üç kişinin üzerinde bir müddet gezdirdikten sonra garip bir çekingenlikle, "Bilemedim beyim!" dedi ve tekrar valide hanımı seyre başladı.

Mühendis artık açık bir iğbirar ile, "Nereye bakıyorsun öyle?" dedi.

Hanımefendi arkadan cevap verdi: "Nereye bakacak, gözlerini yiyecek gibi bana dikmiş duruyor. Vahşi midir, nedir?"

Çobanın gözleri büsbütün büyüdü: İhtiyar kadının ağzı açılınca meydana bir sürü kauçuk, porsele, altın ve birkaç tane de sarı uzun diş çıkmıştı.

Mühendis, elinde olmadan güldü. Çoban başını çevirerek arkasına baktı. Artık bu konuşmadan sıkıldığı anlaşılıyordu. O zaman mühendis, halka hitap etmek ve ona doğru yolu göstermek gibi içtimai bir vazifesi olduğunu hatırlayarak söze başladı: "Beni dinle çoban kardeş-dedi. Siz daha çok gerisiniz. Bak! Biz yerimizden, yurdumuzdan kalkıp sizinle konuşmak, derdinizi dinlemek için buralara geliyoruz; siz gözünüzü kulağınızı dört açıp istifade edeceğinizi yerde, etrafınıza bakıyorsunuz. Senin ihtiyaçların nedir? Sıkıntılarının nedir? Bunları öğrenmek istiyorum, bana bütün kalbini açmalısın. Ben senin kardeşimim. Ha, öyle değil mi?"

Çoban kıpkırmızı olmuştu. Bütün bu sözlerden bir şey anlamıyor, yalnız karşısındakini herhangi bir şekilde gücendirdiğini hissederrek üzülüyordu.

Mühendis tekrar lafa başladı: "Ben mühendisim, senin için çalışıyorum; sen köylüsün benim için çalışıyorsun. Birbirimizle anlaşmazsak olur mu ya?..."

Daha bir şeyler söylemek, uzun uzun anlatmak istiyordu. Sahiden müteessir olmuştu. Bu anda karşısındakıyla anlaşmak ihtiyacını duyuyordu; fakat onun anlayacağı dili pek tayin edememişti; hatta Türkçe'si'nin biraz kıt oluşu, sözlerini yarıda bıraktırıyordu.

Çoban eliyle birkaç kere kısa ve ref manasına gelmek isteyen

işaretiler yaptı ve kekeleydi: " Ben bir şey demedim, bey...Kötü bir şey mi yaptım ki, bey?"

Mühendisin nişanlısı birdenbire değişen bu mükalemeden bir şey anlamamış ve sıkılmaya başlamıştı. Annesiyle bir göz işaretinden sonra genç erkeğin kolundan çekti ve, "Hadi cicim gidelim!..." dedi.

Mühendis birkaç şey daha söylemek için ağzını açtı. Kelime bulamadı. Arabasına atlayarak motoru işletti ve otomobil biraz kımıldadıktan sonra tozlar içinde hızla ileri atıldı.

Çoban bu kısa an içinde o zamana kadar duymadığı bir teessürle şaşkına dönmüştü. Karşısındakine belki bir haksızlık yaptığını, onu kızdığını müphem bir şekilde fark ediyor ve, "Pek mi yabani durdum ki?" diye düşünüyordu.

Mühendis ise birdenbire müthiş bir hiddete kapılmıştı. Adı bir çobanın karşısında yalvarır gibi sözler söylemiş olmak, ona tahammül edilmeyen bir izzetnefis yarısı gibi görünüyordu. Biraz evvelki sözlerin ileri sürdüğü kardeşliğe rağmen çobanla kendisi arasındaki büyük farkı vazıh olarak görüyor, dişlerinin arasından, "Adam olmaz bu sersemler!" diye mınıldanıyordu.

Nişanlısının bir çığılığı ile silkirdi ve başını yana çevirince otomobilin etrafında havlayıp sıçrayan köpekleri fark etti. Eli hemen arka cebine gitti. Sonra durdu. Düşün-

dü. Farkında olmadan yapmak istediği bu hareket, ona şimdi en lüzumlu bir şeymiş gibi görünüyordu. Diğer bir takım düşünceler olmasa, bu anda silahını ihtimal çobana karşı bile kullanacaktı. Küçük ve babasından kolma mavzer tabancasını pencerenin yana doğru açılan sürgülü camından uzatarak alacalı köpeğin açık ağzına doğru ateş etti; sonra gaza basarak arabasıyla birlikte bir toz bulutunun içine gömüldü.

Karabaş uzun tüyleriyle yolun kenarına yuvarlanmış ve derhal hareketsiz kalmıştı. Diğer köpek, Karabaş'ın yanında, ayaklarını, daha ileri gitmesine mani olmak istiyormuş gibi, ileri uzatmış, bekliyordu. Çoban koşarak oraya geldi. Diz çökerek sevgili arkadaşının başını okşadı. Deminki teessürün yerini daha hakiki, daha yerinde bir acı almıştı. Gidenlere hiçbir alakası, hiçbir yakınlığı olmadığını, bilakis onların kendisini en sevdiği bir şeyden ayırdıklarını apaçık görüyor ve yaşanan gözleriyle ölü köpeği okşuyordu.

Öteki köpek de eğilmiş, arkadaşının yüzünü kokluyordu. Şimdi hepsi yerlerinden kalkmış bulunan, beyaz, uzun tüylü, masum tiftik keçileri, ufukta yuvarlanıp giden bir toz kümesine hayretle bakıyorlar, ve sırtlarında güneşin kırmızı ışığını oynatarak, ağır ağır ölü köpeğin etrafına toplanıyorlardı.

Sabahattin ALİ (1937)

Hesabındayız

Zamansız düşen yapraklar gibi
 Yokladıkça kapımızı açılar
 Sarıyor inceden bir endişe içimizi
 gelecek günlerin
 Güzelliğinden yana
 Keder büyük yüreğimizde
 Asılıyorz gene de hayata
 Geri getirmeye bugünden
 iyi olan dünleri
 Gelmez oysaki hiçbiri
 Yenmedikçe ekmek
 Onu pişirenlerce

Bükülüyor belimiz
 Ama eğilmiyoruz, düşükleşmiyoruz
 Umutla ayakta tutuyoruz,
 Takatsiz yanımızı
 Umut ki Hitler'in ölüm kapılarından

Besleyerek geleceği
 Kurtardı insanları, insanlığı
 Hesabındayız boş soframızın
 Zaman tek tanık
 Seçmedik hainliği
 Can tatlı, canan güzel diye
 Kirk dereden su getirip,
 Minareye kılıf uydurup
 Seyretmedik köşemizden
 Neyse gereken varılacak yere

Ödenecek
 Yürünecek "Analarından emdikleri süte
 Leke düşürmemek için
 Başlarının gölgesini bile
 Öne düşürmeyenlerin " izinden.

Erdal Ekinci

Mücadele Tarihinden

George Thomson

(1903 - 1987)*

Zamanımızın soyu giderek tükenen çok yönlü toplumsal bilimci ve mücadele adamlarından George Derwent Thomson, 19 Ağustos 1903'te, Londra'nın West Dulwich semtinde doğdu. Önce Dulwich College'da okudu; sonra, Cambridge Üniversitesi'nin King's College'ında, o sırada kendini Aiskhylos, Homeros ve Sofokles incelemelerine vermiş olan J.T. Sheppard'ın öğrencisi oldu ve ondan çok etkilendi. Gene bu yıllarda, parlak bir Hellenist iken genç yaşta ölen Walter Headam'ın eserlerine merak sardı. Büyük bir 'şans' eseri, genç Thomson'un Eski Yunan'a duyduğu derin ilgi, İrlanda kültür ve edebiyatına ilgisiyle içiçe gelişti. Aslında Thomson, Cambridge'de

Kelt araştırmalarına girmek istemiş; böyle bir program ve diploma olmadığını öğrenince biraz hayal kırıklığına uğramıştı. Derken, artık Klasik Uygarlık alanına adım sıkıca atmış olduğu bir sırada, British Museum'un İrlanda dilindeki elyazmaları koleksiyonlarından biri üzerinde çalışan Robin Flower ile tanıştı. George Thomson, bu tesadüf sonucu, kendine ikinci bir uzmanlık dalını olağanüstü yeteneği sayesinde hızla açtı ve hatta hemen birkaç yıl içinde ilk ününü, İrlanda dili ve edebiyatının şıgıraçları tarihçisi olarak yaptı. Dublin'de, Trinity College'da bir yıl geçirdi; Flower'ın onu götürdüğü, güneybatı İrlanda açıklarındaki Blasket adalarında, zamanın genç, ateşli İrlanda aydınlarından Muiris O Súileabha'in ile arkadaş oldu.

O'Sullivan'ın, George Thomson ile Moya Llewelyn Davies tarafından İngilizce'ye çevrilen otobiyografisi, 1933'te Twenty Years A-growing başlığıyla yayımlandı. Bütün bu faaliyetleri yüzünden Thomson -belki, biraz ülkemizin İsmail Beşikçisine benzer bir tarzda- İngilizler tarafından İrlanda milliyetçisi gibi görülmeye başlandı; dahası, "aslen İrlandalı" olduğu yolunda rivayetler çıktı. Gerçekten de Thomson bu sıralarda, İrlanda'ya ait her şeye düşkünlüğü nedeniyle, Sinn Fein hareketini de benimsedi: ancak daha sonra, Büyük Buhranı, faşizmin yükselişini, tek ülkede sosyalizmin inşasını, Komintern'i, İspanya İç Savaşı'nı yaşayan o fırtınalı 1930'larda, düşüncesi Marksizme doğru yol alırken, bu milliyetçi akımla da bağlarını kopardı. Öte yan-

dan, Aiskhylos ve Atina'nın 1941 tarihli Önsöz'ündeki, "Kitaplar-
dan edinilmesi olanaksız başka
birçok bilginin yanısıra, bana,
kapitalizm öncesi bir toplumda
yaşamının ne demek olduğunu
da öğreten, Batı Kerry'nin Basket
adalarındaki köylü ve balıkçı
destlanma özel borcunu da bu-
rada belirtmeliyim..." cümlesinin
de yansıttığı gibi kalıcı yöntem
olarak diyalektik ve tarihi mater-
yalizmi içselleştirip gitgide da-
ha fazla Eski Yunan üzerinde
yoğunlaşan George Thom-
son'a, İrlanda kültürüne aşı-
nalığı, ilkel toplum, kan-
daşlık, ortak mülkiyet, top-
lu emek süreçleri, anonim
halk edebiyatı, efsaneler
ile gerçeklik arasındaki iliş-
ki, destanların oluşumu ve
yapısı, şefflik, klan savaşçılı-
ğı, vb. konularında, derin bir
antropolojik duyarlık kazan-
dırdı. Böyle bir formasyonun.
İkinci Dünya Savaşı öncesinin
şimdikinden çok daha aşırı disip-
linler arası kompartımanlaşma
koşullarında, tarihçiler arasında
da, "Klasik"çiler arasında da son
derece istisnai olduğunu söyle-
mek, abartma sayılmamalıdır.
Profesyonel antropologların pri-
mitifleri tanıyacağız diye habire
Afrika'ya taşındıkları, ama top-
lumsal evrimin genelliği nosyonu-
na dayalı karşılaştırmalı yöntemi
reddettikleri için bulgularının de-

neysel düzeyle sınırlı kaldığı yıl-
larda, Thomson, hem kapitaliz-
min doruğundaki İngiltere'nin ya-
nı başında adeta kendi ilkel ko-
münal toplumunu (tabii, kalıntıla-
rını) yakalamış; hem de yöntemi
sayesinde, deyim yerindeyse, İt-
haka toplumunun konturları ile
Basket

**T a -
rihin materya-
list yorumunu ge-
liştirme çalışmaları
içinde, 19. yüzyılın ikin-
ci yansında Marx ve En-
gels tarafından esaslı suret-
te sorgulanmakla birlikte,
Avrupa ve Amerika'da İlkçağ
tarihçiliğine hakim olup, bu
disiplini sosyal bilimlerin ide-
olojik bakımdan en tutucu
dallarından biri haline geti-
ren, yukarıdaki mitos ile
hesaplaşma, George
Thomson'un meslek
hayatının odak
noktasını oluş-
turdu.**

adaları
toplumunun
konturlarını üç boyutlu bilgisayar
diyagramları gibi kafasında bazı
bakımlardan üst üste oturtabilece-
ğini ve Homeros'u İrlanda balık-
çılarını düşünerek okuyabileceği-
ni sezmiş bulunuyordu.

Dublin'den İngiltere'ye dönen
George Thomson, King's Colle-

ge'nin Fellowları arasına katıldığı
1927-33 döneminde, önce, He-
adlam'ın teorilerinden hareketle,
Yunan lirik vezni üzerine bir kitap
yazdı (Greek Lyric Metre, 1929).
Sonra, Aiskhylos'un "Zincire Vu-
rulmuş Prometheus"unun, kendi
manzum çevirisine dayalı yeni bir
basımını hazırladı (Aeschylus:
Prometheus Bound, 1932) ve bu
basıma eklediği notlarda, söz ko-
nusu tek piyesin ait olduğu triloji-
nin (üçleme'nin) tamamının na-
sıl olmuş olabileceğini kurgu-
lamaya çalıştı. Daha sonra,
Wecklein'in hazırlamış ol-
duğu Aiskhylos metinleri
üzerine Headlam'ın düştü-
ğü minicik notlarını tama-
mını büyüteçle okumaya
girişti. Bu arada bir yıl
Galway Üniversitesi'nde,
İrlanda dilinde Yunan dili
ve edebiyatı dersleri verdi.
Tekrar King's College'a dön-
düğü 1934'te, -Tarihöncesi
Ege'yi ithaf edeceği- Dr. Hugh
Fraser Stewart ile Jessie Ste-
wart'ın kızı, müzisyen, müziko-
log, gerçek Mozart uzmanların-
dan Kathrine Fraser Stewart ile
evlendi. 1937'de Birmingham
Üniversitesi'nin yeni kurulan Yu-
nan Dili ve Edebiyatı profesörlü-
ğüne getirildi. Yıllarını verdiği iki
ciltlik, anıtsal kabul edilen Oreste-
ia edisyonu, gene Yunanca met-
nin karşısında Thomson'un kendi
manzum çevirileri olmak üzere,

1938'de yayımlandı ve 1966'da gözden geçirilmiş ikinci baskısını yaptı. Aradaki yaklaşık otuz yılda George Thomson -bir örneğini de Fuat Köprülü'de gördüğümüz, edebiyat tarihçiliğinden sosyo-ekonomik tarihçiliğe bir geçişle-büyük Yunan klasiklerinin kendilerinde, ait oldukları toplum hakkında mevcut ipuçlarını, o topluma ve "benzer/karşılaştırılabilir" toplum veya süreçlere ilişkin bağimsız bilgilerle birleştirmek adını attı. 1941 tarihli Aiskhylos ve Atina'da. Marksist teorinin Yunan tarihine yaratıcı bir şekilde uygulanışı çiçeklendi. Marxism and Poetry (1946), sosyalist ülkelerde yankılandı. Bunları, Eski Yunan Toplumu Üstüne İncelemeler genel başlığını taşıyan büyük projenin ilk kitabı olarak, 1949'da Tarihöncesi Ege ve ikinci kitabı olarak 1955'te İlk Filozoflar izledi. 1941, 1949-1955'in üç dev eseri, George Thomson'un yaratımının esasları ve Eski Yunan Toplumu Üstüne İncelemeler: Tarihöncesi Ege, bu büyük dizinin en önemli halkasını oluşturmaktadır.

Nedir, Thomson'un bize bıraktığı miras?

Tarih öncesi Ege'nin II. cildinin Kasım 1985'te yayımlanması üzerine yazdığım bir tanıtım'da belirtmiş olduğum gibi,¹ zaman ve mekan dışı bir "insanlık dehansı"nın ebedi tomurcuklanması, hiçbir bilimsel açıklaması

yapılamayacak bir "altın çağ" olarak Eski Yunan'ın idealizasyonu, Batı kültürüne 18. yüzyılda iyice yerleşmişti. Kapitalist meta üretimine dayalı modern burjuva toplumu, bir yandan, diyelim (köleci meta üretimine dayalı) Perikles dönemi ile kendisi arasındaki ruhsal yakınlığı seziyor diğer yandan, bu bağlantıyı maddi temellerinden kopartıyor ve kendi ekonomik kategorilerini mutlaklaştırdığı, gizemleştirdiği gibi, M.Ö. 5. yüzyıl Atinasın'da, sıradan Atina yurttaşının sınırlı bilinciyle, onu çevreleyen barbarlık dünyasıyla hiçbir ilişkisi olmayan bir "mucize" şeklinde algıyordu. Kentin koruyucu tanrıçası Athena, babası Zeus'un alınından tüm erdem ve silahlarıyla donanmış vaziyette fırlamıştı ya; demokrasi, yasaları, filozofları ve tiyatrosuyla kent-devleti de, yeryüzüne işte böyle, birdenbire gelmiş olmalıydı. Thukydides her ne kadar Peloponnesoslularla Atinalıların Savaşı'nın hemen başlarında, "Yunanlıların bir zamanlar, bugün barbarları yaşadığı gibi yaşamış olduklarının sayısız kanıt gösterilebilir" diyor ve Aristo, aynı doğrultuda pek çok ipucuna yer veriyorduysa da, ortodoks görüşe göre Yunanlıların bir barbar geçmişi yoktu, alamazdı. Başka bir deyişle; özel mülkiyetin, sınıflara bölünmüşlüğü, ataerkilliğin ve devletin sonsuza dek ge-

riye götürülmesi denemeleri için, Eski Yunan, en mükemmel uygulamaları gibi gözüküyordu.

Tarihin materyalist yorumunu geliştirme çalışmaları içinde, 19. yüzyılın ikinci yarısında Marx ve Engels tarafından esaslı surette sorgulanmakla birlikte, Avrupa ve Amerika'da ilkçağ tarihçiliğine hakim olup, bu disiplini sosyal bilimlerin ideolojik bakımdan en tutucu dallarından biri haline getiren, yukarıdaki mitos ile hesaplama, George Thomson'un meslek hayatının odak noktasını oluşturdu. Aiskhylos ve Atina'da bu hesaplama, Aiskhylos'un ünlü Oresteia üçlemesinde dramatize edilen Agamemnon/Klytaimnestra, Orestes/Klytaimnestra, Apollon/Erinyeler çelişkilerinin, anaerkillikten ataerkilliğe geçişin yazınsal yansıması olarak yorumlanmasıyla başlar. Aiskhylos'un trajedilerinde, Atina devletinin kurulması ile Atina demokrasisinin kurulması özdeştir (yani Atina devleti, ilkçağın köleci demokrasisinin klasik biçimi olarak doğar). Thomson ise önce Attika konfederasyonundan kent-devletine geçildiğini, daha sonra bu kent-devletin ilk hakim sınıfı olan topraklı aristokrasinin tüccar ve zanaatkarlar tarafından bir çeşit ilkel "demokratik devrim" ile devrildiğini, ancak bu iki adımın birbirini çok kısa (M.Ö. 11. yüzyıl - M.Ö.

5. yüzyıl) bir arayla izlemesinin anılan yanılısamaya yol açtığını açıklar. Klasik Yunan uygarlığının özgüllüğü, akılcı bir tarzda kavramamız gereken "sır" da buradadır: Eski Bronz Çağı teokrasilerinden farklı olarak, bir kere kuşucu topraklı aristokrasi alaşağı edilebilmiş; ikincisi, bu eylem, herüz Yunanlıların kendi ilkel komünal toplum anılarının silinmiş olduğu, görece erkenliği ölçümlerinde görece serbest, demokratik oligarşileşmemiş, kalıplaşmamış) bir ortam ve noktada gerçekleşmiştir. Köleci üretim tarzının ticaret, gemicilik ve madencilik sektörlerindeki doludizgin gelişmesinin, kent-devletlerinin coğrafi sıklığı ve siyasi parçalanmışlığı ile ortamında küçük üretimin hakimiyeti sınırlarına toslamasından önce, "Klasik Çağ" diye bildiğimiz muhteşem panltyı, işte bu koşullardan bileşimi yaratır.

Peki, Atina kent-devletinin gelişiminde/öncesinde ne vardı? Bu soru. George Thomson'u önce ilkel komünallığın geç (Morgancı deyimle, Yukarı Barbarlık) aşamasındaki Attika kabile konfederasyonuna; oradan da, hep daha eski'nin, en eski'nin eşelenişi içinde, ilkel komünallığın saf ve bozulmamış şekillerinin, Ege havzasının kabile toplulukları nezdinde incelenmesine götürdü. Böylece Thomson, bir bakıma, Engels'in

Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni (1884) adlı ünlü eserinin "Yunanlılarda Gens" ve "Atina Devletinin Doğuşu" başlıklı, toplam 15-20 sayfalık iki kısmını, 20. yüzyıl ortasının arkeolojik, antropolojik, mitolojik ve dilbilimsel verileri temelinde, birkaç bin sayfa boyunca derinleştirme-

Uygarlığın doğuşunda meta üretimi ve mübadelesinin kritik rolünü, Engels'den sonra belki en iyi George Thomson kavramıştır; öyle ki, Sümer'den bu yana geçen 5000 veya özellikle Klasik Yunan'dan bu yana geçen 2500 yıl içinde, uzlaşmaz sınıflara bölünmüş toplumun insan tipinin kölelik, feodalizm ve kapitalizm...

ye girişti. Aiskhylos ve Atina'nın ilk üç kısmında "özeti" verilen bu tasanın olgun biçimi, dokuz yıl sonra, Tarihöncesi Ege'de karşımıza çıkmaktadır. Kabile toplumunun üç temel özelliğini, Thomson, "Akrabalık" (=kandaşlık), "Anaerki" ve "Ortaklaşmacılık"

başlıklı bölümlerde ele alır; Ege havzasına ilişkin deneysel bulgular ile dünyanın bilinen bütün diğer kabile topluluklarına ilişkin bulgular, karşılaştırmalı ve her biri diğerini tamamlayacak tarzda kullanır (eserlerinin, "karşılaştırmalı yöntem" in bu geniş uygulamasını savunan pasajları, tarihi materyalizmin bütünselliği ve üstünlüğü karşısında, milliyetçi tarihçilerin Köprülü gibi en ilerilerinin bile son tahlilde ne kadar sığ kaldığını düşündürür); gerici otoritelerin çarpıtmalarını teker teker çürüterek, önümüze, kabile toplumu evrensel aşamasının genelliği içinde, özel olarak Yunan-Ege-Anadolu kabile topluluklarının ayrıntılı tablosunu koyar. Ancak gerek insanlar alemi, gerekse tanrılar alemi olarak, durağan değil, alabildiğine değişken bir tablodur bu; üstelik tek-çizgili değil çok-çizgili, eşit değil eşitsiz bir gelişim gösterir: Tarihi ilerlemenin defalarca el değiştiren öncülüğü, sonunda, Tarihöncesi Ege-II dördüncü bölümü olan "Kahramanlık Çağı"nda, Miken-Aka kültürlerinde somutlanan çözülüş süreçlerini doğurmakta: beşinci bölümde ise, Homerik Epiklerin bu devamlı savaş, yağma ve devletleşme aşamasını -özel mülkiyetin ve ataerkinliğin nihai zaferinin kutsanmasına uygun, post hoc değişikliklerle birlikte- nasıl anlattıkları tahlil edilmektedir. Öykünün bundan

sonrası İlk Filozoflar'ın konusudur. Orada Thomson, Mısır ve Mezopotamya'nın Bronz Çağı uygarlıkları ile Klasik Yunan arasındaki farkın, meta üretiminin, ticaretin ve para kullanımının gelişme derecesinde yattığını vurgulayacak; Yunanlılarını kabileden devlete geçişlerinin, bu bakımdan, önceki örneklere kıyasla bir üst düzeyde cereyan ettiğini belirtecek: insanın artık kendi varlığından bağımsız, nesnel niteliğini lamamın tanıdığı dış alem (evren + toplum) üzerinde soyut düşünebilme yeteneği olarak felsefe'nin doğuşunu, bu zeminde açıklayacaktır.

George Thomson'un üç başyapıtını birbirine bağlayan ana tema hakkında verdiğim bu özet, kitapların ikincil tema'lar, çağrışımlar ve uzantılar açısından eşsiz zenginliğini yansıtamaz. ABD'deki öğrencilik yıllarımda defalarca tanık olduğum gibi, "Ah, Thomson mu? Ama o Marksisttir..." sözleriyle kestirmeden buruşturulmak istense de: 1970'lerde yetişen genç antropologlar "Anaerkillik mi? O da ne? Thomson mu? O da kim?" deseler de: Kleisthenes reformlarının ilkel bir "demokratik devrim"i simgelediğine ilişkin özel tezi. G.E.M. de St. Croix'nin *The Class Struggle in the Ancient Greek World*'unda (Eski Yunan Dünyasında Sınıf Mücadelesi: 1981). İlkçağ'da

topraklı aristokratların ve tüccarların tek bir hakim sınıfı meydana getirdikleri ve dolayısıyla birinin diğerini deviremeyeceği gerekçesiyle -kanımca pek ikna edici olmayan bir tarzda- reddedilmeye ve Perry Anderson'un *Passages from Antiquity to Feodalizm*'inde (Antikiteden Feodalizme Geçişler 1974) görmezlikten gelinmeye çalışılrsa da, zor aşılır bir doruktur Thomson. Büyük bir entelektüel serüvendir Thomson'u okumak: sakın, "sadece" Eski Yunan'dan söz ettiğini sanmayın: Bu istasyondan kimi trenler, köleci üretim tarzının başat olduğu bir aşamanın evrenselliği fikrinin yanlışlığının gösterilmesine: kimi trenler, "Asya üretim tarzı" gibi durağan, mekanik ve idealist bir modelin yerine, ilkel komünallikten devlete geçiş patikalarının görece hızlı seyredenlerinden görece yavaş seyredenlerine kadar uzanan bir tarihsel çeşitliliğin somut kavranışının geçirilmesine; kimi trenler, ister doğrudan kabile toplumundan, ister bir köleci ara-aşamanın çöküşünden türesin, bağımlı köylülerin vergirant aracılığıyla bir topraklı aristokrasi ve/veya onun devleti tarafından sömürülmesi anlamında feodalizmin, kapitalizm-öncesi üretim tarzlarının en evrenseli olabileceği varsayımına kalkmaktadır. Uygarlığın doğuşunda meta üretimi ve mübadelesinin kritik rolünü, Engels'den sonra belki en iyi Ge-

orge Thomson kavramıştır; öyle ki, Sümer'den bu yana geçen 5000 veya özellikle Klasik Yunan'dan bu yana geçen 2500 yıl içinde, uzlaşmaz sınıflara bölünmüş toplumun insan tipinin -kölecilik, feodalizm ve kapitalizm arasındaki bütün diğer farklara rağmen- aslında temel düşünüş tarzı, zihinsel yanılsamaları, tutkuları, saplantıları, kuvvet ve zaafı açısından pek az değişmiş olduğu duygusunu şiddetle uyandırmakta, dolayısıyla henüz insanlığın çocukluk çağında sayılabileceğimizi içten içe kulağı-mıza fısıldamaktadır.

Bizimki gibi, bir yandan devlet fetişçilerinin "Türkler hiçbir zaman barbar olmadılar: M.Ö. 209 yılında, orduları ve milletleriyle, devlet olarak tarih sahnesine çıktılar" türü -M.Ö. 210 yılında ne yapmakta olduklarını açıklamayan- safsatalarına; diğer yandan, Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın barbarlık konusundaki aşırı idealleştirilmesine veya Halikarnas Balıkcısı'nın, Eski Yunan'ın her şeyi Anadolu'dan çaldığı biçimindeki, Kemalist-milliyetçi-indirgemeciliğine tanık olan, bilimsel tarihçilikte henüz oldukça geri bir ülkede, Thomson'un yaratımı büsbütün önem kazanır. Bence yöntem, soyut olarak öğrenilemez; uygulamalı örnekleri, yani sosyal bilimlerin büyük klasiklerini (Marx'ın *Kapital*'inin, Marc Bloch'un *L'Histoire rurale française*'ini...) bu

açıdan tekrar tekrar incelemekle özümlelenebilir. İster Orta Asyacılık, ister Osmanlılık kılıfına bürünsün, dar-milliyetçi "biz bize benzeriz" cilgimize karşı, içerik yönünden, düşünce hayatımıza sağlıklı bir evrenselcilik perspektifi taşıyan Tarihöncesi Ege, yönem yönünden, militan materyalizmin böyle büyük bir klasığıdır. Kül yutmamak, idealist tarihçi ve kritikatçıların tipik yanılıklarını deşifre etmek, gerici tezlerle döneden döneden dövüşmek, bu kitaptan öğrenilebilir. Türk tarihçiliğinin önünde, Oğuz destanlarının, Divan-ı Lugat-ı Türk'lerin, Kitabı Dede Korkut'ların içerdiği değişik "kollektif hafıza" katmanlarının, Thomson'un yöntemiyle baştan incelenmesi görevi durmaktadır.

George Thomson ile ilgili çok hoş bir öykü vardır. Thomson 1937'de Birmingham Üniversitesindeki boş öğretim üyeliği için başvurduğunda, rektör yardımcısıyla başbaşa yemek yemişler. Bu sırada karşısındaki genç (34 yaşında) bilim adamının yeni yeni Marksizmi benimsemekte olduğunu bilmeyen üniversite yöneticisi, şöyle demiş: "Sizin katılmamızla iyi bir Klasik Uygurluk bölümü kuracağımıza çok memnunuz; kanımca Klasikler eğitimi, Bolşevizmin yayılmasına karşı en etkili ilaçtır." Bir yönüyle, Thomson'un Eski Yunan mirasını gitemsizleştirme misyonunun haklı-

lığını kanıtlayan bu sözler, diğer yönüyle, Thomson'un yaşamının bütünsel anlamı yanında ne kadar zavallı kalıyor!

Çünkü George Thomson, bırakalım eserlerinin bir "fildişi kule" biliminden çok uzak karakterini, doğrudan doğruya siyaset düzleminde de kişi olarak yerini aldı. 1930'larda İngiliz Komünist Partisi'ne katıldı. 1945'ten sonra, Douglas Garman ile birlikte parti kadrolarının eğitim çalışmalarını örgütledi. 1947'den 1954'e kadar Merkez Yürütme'de bulundu. 1956'da, SBKP'nin 20. Kongresinde Kruşçev'in okuduğu "gizli rapor" ile Sovyetlerin Macaristan'a müdahalesi peşpeşe patlak verince, denilir ki Thomson merkezciyetçi bir tavrı benimsedi; hatıta, başını Christopher Hill'lerin, Rodney Hilton'ların, Eric Hobsbawm'ların çektiği "Komünist Partisi Tarih Grubu"ndan, meslekleri icabı, "bütün bir dönem, tek bir kişiye tapma kültü ile açıklanamaz" şeklinde gelen yoğun eleştirilerin karşısına dikildi ve fazla sert, tartışmayı önleyici bir izlenim bıraktı. Ne var ki, 1957 ve 1960'taki uluslararası toplantılarda Çin-Sovyet aynıklarının derinleşip, 1960'lı yıllarda açık polemiklere dönüşmesiyle, bu sefer kendisi muhalefette, azınlıkta kaldı ve Maoist olarak dışlandı. Ancak susmadı, hayata küsmedi ve her şey bir yana, hem yüzler-

ce, binlerce öğrenciye Eski Yunan'ı yeniden tanıttığı, hem de Çağdaş Yunan dili ve edebiyatı öğrenimini İngiltere çapında yaygınlaştırmanın öncülüğünü yaptığı Birmingham'dan 1970'te emekliye ayrıldığında, kendini ateşli bir şekilde sosyalizmin güncel sorunlarına adadı. Çin Çalışma Grubu'nun (China Policy Study Group) kurucuları arasında yer aldı ve peşpeşe yazdığı *From Marx to Mao Tse-tung* (Marx'tan Mao Zedung'a), *Capitalism and After* (Kapitalizm ve Sonrası) ve *İnsanın Özü* başlıklı son üç kitabı, bu kuruluş tarafından yayımlandı.

Anılar... anılar. "Anısı önder olsun" denir törenlerde; anısı gerçekten önder olacak, yol gösterecek bir insandı George Thomson. Marc Bloch gibi bir simgeydi, bu "köşe dönme" çağının anlayamayacağı. O ki, Aiskhylos'u "yazdığı kadar savaşmasını da bilen bir devrimci demokrat" diye tanımlamış; ilk Filozoflar'ı Mayıs 1941'de 19 yaşındayken Akropol'e tımanıp Nazi bayrağını yırtan, yakalanıp idama mahkum edilmişken kaçarak yeraltına katılan, 1948'de, 1958'de tekrar tekrar tutuklanan "Yunan direnişinin kahramanı Manolis Glezos"a adamıştı...

*Halil Berktaş, Tarih Öncesi Ege'nin önsözünden.

ÇIKIYOR

ZAFERE HALAY

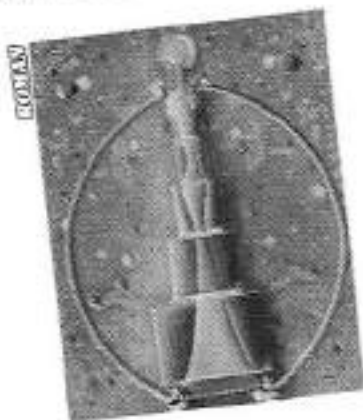
C. Tayyar Bektaş

İstanbul
Kardelen Yayıncılık

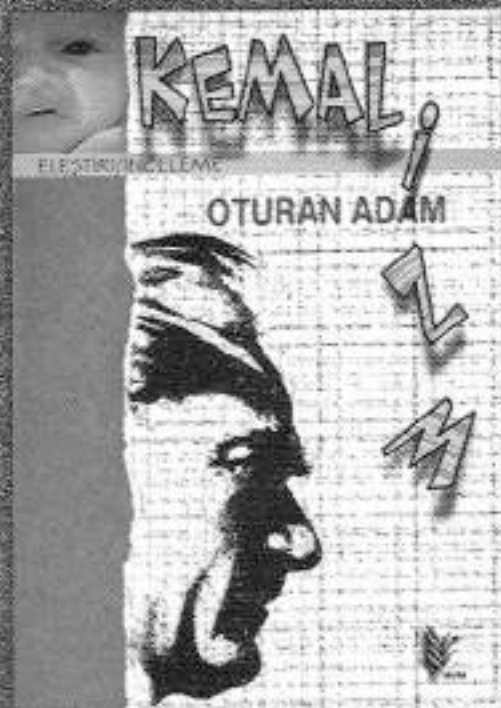
TOHUM

MUZAFFER ORUÇOĞLU

İstanbul
Kardelen Yayıncılık

3. Baskı

ÇIKTI

KEMALİZM

ELEŞTİRİ/İNCELEME

TOHUM YAYINCILIK

Tel: (0212) 251 05 61

ÇIKIYOR

ZAFERE HALAY

C. Tayyar Bektaş

KEMALİZM

TOHUM

NİZAFER ÖRÜÇÖĞÜ

KEMALİZM

S. Baskı

KEMALİZM

OTURAN ADAM

ÇIKTI

KEMALİZM

ELEŞTİRİ/İNCELEME

TOHUM YAYINCILIK

Tel: (0212) 251 05 61

Proleter Ana-Siqueiros, 1930

